

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Kateřina Výmolová

Příčiny neúspěchu venezuelské opozice ve snaze o tranzici nedemokratického
k demokratickému režimu

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce:
Mgr. David Broul

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených zdrojů.

V Olomouci dne

Podpis:

Poděkování: Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Davidu Broulovi za poskytování cenných rad a za odborné vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Demokratizace a role demokratické opozice	10
1. 1 Význační teoretici a jejich přístupy.....	10
1. 1. 1 Teorie demokratizace dle Vladimíry Dvořákové a Jiřího Kunce.....	11
1. 1. 2 Teorie demokratizace dle Adama Przeworského	12
1. 2 Teorie opozice jako zásadního aktéra demokratizačního procesu	13
1. 2. 1 Vymezení pojmu opozice.....	13
1. 2. 2 Vymezení pojmu politické opozice.....	14
1. 3 Teorie tranzitivních opozičních metod v nedemokratických režimech	16
1. 3. 1 Třetí vlna demokratizace.....	16
Základní typy procesů demokratizace.....	17
Tranzitivní procesy.....	18
Transformace.....	18
Nahrazení	20
Proměna.....	21
1. 4 Teorie demokratizace a opozice dle Alfreda Stepana	22
1. 4. 1 Teorie paktovaných přechodů	23
1. 4. 2 Teorie občanské společnosti proti státu	24
2 Výzkumný design.....	26
2. 1 Venezuelské opoziční strany.....	27
2. 1. 1 Definice a cíle venezuelské opozice	27
2. 1. 2 Analýza venezuelské opozice dle teoretiků	29
3 Selhání venezuelské opozice při transformaci režimu	31
3. 1 Etapy časového období jednání opozice	31
3. 1. 1 První etapa: 1999–2005: Nízká míra represe, neformální koordinace. 31	
3. 1. 2 Druhá etapa: 2006–2015: Střední míra represe, formální koordinace . 33	

Vítězství opozice v parlamentních volbách	34
3. 1. 3 Třetí etapa: 2016–2021: Vysoká represe, (ne)formální a tajná koordinace	35
Ustanovení nového Národního shromáždění	37
Předčasné prezidentské volby	40
Střety mezi Madurovou a Guaiódovou frakcí.....	41
Volba předsedy Národního shromáždění.....	43
Naděje na spolupráci.....	44
Závěr	49
Literatura.....	53
Seznam použitých zkratk.....	61
Seznam tabulek	62
Abstrakt	63
Abstract	64

Úvod

V březnu roku 2013 viceprezident Nicolás Maduro vystoupil ve státní televizi se zprávou oznamující úmrtí dosavadního venezuelského prezidenta Hugo Cháveze (The Economist, 2013a). Jeho nástupcem se stal již zmíněný Nicolás Maduro, jehož protivníkem ve volbách byl Henrique Capriles. Ten upozornil na možné zmanipulování voleb a požadoval přepočítání hlasů. Důkaz o manipulaci voleb nebyl předložen, a k přepočítání hlasů z tohoto důvodu nedošlo (The Economist, 2013b).

N. Maduro přebral stát ve velmi špatném ekonomickém, politickém i sociálním stavu a situace země se v následujících letech nadále prohloubila. Autoritářské praktiky N. Madura vedly ke zhroucení ekonomiky, k rapidnímu zvýšení kriminality a migrační krizi (Maya, 2018). N. Maduro zůstal ve funkci až do roku 2018, kdy byl znovu zvolen. Z důvodu postrádání základních demokratických prvků jsou tyto volby považovány za nelegitimní. (ČT 24, 2020).

Novým lídrem Národního shromáždění byl zvolen vůdce opozice Juan Guaidó, který se stal prozatímním prezidentem Venezuely. Toto období se nazývá obdobím prezidentské krize, kdy se prozatímní prezident není schopen ujmout vlády, jelikož se uzurpátor moci N. Maduro odmítá vzdát svého úřadu (Hernández, 2019). I přes prohlášení J. Guaidóa prezidentem a další snahy opozice o tranzici k demokratickému režimu opozice nebyla dodnes schopná prosadit zásadní opatření, která by k tranzici skutečně vedla. Momentálně N. Maduro nadále utužuje svůj nedemokratický režim, krize státu se prohlubuje a Venezuela čelí hyperinflaci a vážné humanitární a migrační krizi.

Hlavním cílem jednopřípadové kvalitativní práce je zjištění a kritické zhodnocení možných faktorů, které zapříčinily neúspěch venezuelské opozice ve snaze o tranzici nedemokratického k demokratickému režimu, a to v časovém období od převzetí prezidentského úřadu N. Madurem po stav země ke konci roku 2021. Autorka se dále pokusí kriticky zhodnotit i kladné kroky provedené opozicí a možné úspěchy ve snaze přeměny režimu. Snahou autorky je popsat vývoj opozice a analyzovat její jednotlivé kroky od roku 2013 po konec roku 2021. Autorka se bude věnovat jednotlivým činům opozice a bude zjišťovat, zdali kopírovaly teoretické předpoklady respektovaných autorů v oblasti teorií demokratizace a podílu domácí

opozice na tranzici k demokratickým režimům. Autorka se zaměří především na absenci opozičních aktivit, jež by vedly k tranzici režimu, a na činy, které přispěly a přispívají k neúspěchu snah venezuelské opozice.

Snahou autorky je podat souhrnné teoretické vysvětlení případu neúspěšné tranzice nedemokratického do demokratického režimu ve Venezuele. Za tímto účelem si autorka v bakalářské práci stanovuje tyto výzkumné otázky: *Které faktory zapříčinily neúspěch venezuelské opozice ve snaze o tranzici k demokratickému režimu? Napodobují činy venezuelské opozice teoreticky předpokládané aktivity, jež mají přispět k úspěšné tranzici do demokratického režimu? Které kroky opozice můžeme považovat za úspěšné? Jak se vyvíjela venezuelská opozice od počátky vlády Nicoláse Madura?* Autorka k jejich zodpovězení bude z velké části vycházet z teoretických prací Samuela Huntingtona *How Countries Democratize* a *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Dalšími stěžejními teoretiky, jejichž závěry autorka využije, budou Vladimíra Dvořáková a Jiří Kunc, Adam Przeworski, Michal Kubát, Vasyl Buslenko a Alfred Stephan. Další dílčí a pomocné výzkumné otázky si pak kladou jednotlivé (pod)kapitoly, které následně napomáhají k dosažení dílčích závěrů práce.

V tématu práce se odráží autorčin zájem o státy Jižní Ameriky s bližším zaměřením na krize odehrávající se ve Venezuele, které mají široký dosah; důsledky venezuelské migrační krize můžeme sledovat v mnoha dalších státech. Tato práce může mít i praktický přesah a posloužit opozicím v jiných státech v případném boji proti nedemokratickým vůdcům a možnosti vyvarování se chybám a neúspěšným krokům, které byly provedeny venezuelskou opozicí ve snaze o tranzici režimu, které budou zkoumány v této práci. Analýzou zmíněné sféry se zabývají především zahraniční, zejména anglicky či španělsky publikující autoři. Tyto práce jsou často zastaralé a na mezinárodní scéně absentují aktuální odborné práce na venezuelské téma. Na české scéně se autoři zabývají především velmi konkrétními studii nebo naopak Jižní Amerikou jako obecným vzorcem. Probádanost venezuelského případu je nedostatečná a publikací zabývajících se venezuelským případem nebylo napsáno v českém jazyce mnoho. Význačným autorem zabývajícím se Venezuelou v českém prostředí je například docent Karel Kouba. Dosud ovšem nebyla napsána žádná

výzkumná práce shrnující jednání venezuelské opozice v českém jazyce. Tato práce by proto mohla přispět do debaty, rozšířit povědomí o jednání venezuelské opozice v českém prostředí a být výchozím bodem pro napsání dalších relevantních prací.

Dalším důvodem, které vedly autorku k provedení výzkumu venezuelského případu je možnost navržení východisek opozice a příležitost napomoci tak k debatě o svržení nedemokratického vůdce, nastolení možné nové vlády a tranzici režimu, což by následně vedlo k postupnému vyřešení krizí v zemi a ke zlepšení životního standardu obyvatel Venezuely. Tato práce nabízí zmapování dosavadního jednání opozice, přičemž zdůrazňuje nejen konání, které vedlo k neúspěchu, ale i příklady dobré praxe, jež je vhodné při tranzici k demokratickému režimu následovat.

Bakalářská práce je strukturována do tří hlavních částí. První část se zabývá teoretickým rámcem a aplikováním teorie demokratizace a teorie demokratické opozice na konkrétní výzkumné příklady. K tomu byly autorce přínosné publikace *How Countries Democratize* a *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century* od autora S. Huntingtona, *O přechodech k demokracii* od autorů Vladimíry Dvořákové a Jiřího Kunce, *Politická opozice v teorii a středoevropské praxi* autora Michala Kubáta, *Democracy and the Market* teoretika Adama Przeworského, dále práce Alfreda Stepana *Democratic Opposition and Democratization Theory* a v neposlední řadě práce autora V. Buslenka *Political Opposition in Transitional Democracies: Categorical Analysis of the Phenomenon*. Tyto respektované a zobecňující teorie se autorka pokusí otestovat na konkrétním případě Venezuely, respektive poslouží jí jako referenční rámec pro zhodnocení demokratizačních kroků venezuelské opozice.

V kratší druhé části se autorka věnuje metodologickým rozhraním výzkumu, kdy stanovuje geografické a časové určení venezuelského případu a přibližuje čtenářům použitou metodiku. Dále navazuje třetí, empiricko-analytická část kdy autorka shrnuje a vysvětluje současný stav Venezuely a samotný vývoj a činnost opozice. V této části práce je využívána kvalitativní metoda deskriptivní analýzy jednopřípadové studie, která se zaměřuje na detailní studium, popis a složitost jednoho případu, přičemž objektem výzkumu jsou příčiny neúspěchu venezuelské opozice. Autorka aplikuje teoretický rámec na empirické poznání, přičemž určuje, co vedlo

k neúspěchu konání venezuelské opozice. Při hodnocení demokratického úpadku autorka využije data výzkumného ústavu *Freedom House*, který provádí výzkum a obhajobu demokracie, politických svobod a lidských práv. V empiricko-analytické části autorka popisuje události jednotlivých časových období, k čemuž využívá odborného článku *Contesting Autocracy: Repression and Opposition Coordination in Venezuela* od autorky Maryhen Jiménez. K popsání novodobějších událostí autorka také využívá databáze *Amnesty International*, *Country Watch*, novin *The Economist* a zpráv Evropského parlamentu. Autorka svou práci zakončuje závěrem, kde shrnuje své poznatky a dílčí výsledky zkoumání z předešlých kapitol.

1 Demokratizace a role demokratické opozice

Na úvod je nutné zdůraznit, že i přes úzké propojení teorie demokracie a teorie demokratizace se bude tato studie zabývat výlučně studií demokratizace. K pochopení a přiblížení teorie demokratizace je nejprve nutná její definice. Teorie demokratizace se pokouší přijít s odpovědí na stěžejní otázku, proč se některé země staly demokraciemi a jiné ne, jestliže v nich předtím panovaly režimy, které demokratické nebyly. Opakem přechodu k demokracii není přechod k autoritářství, ale spíše absence demokratického přechodu (Hawkins, 2001, s. 441).

1.1 Význační teoretici a jejich přístupy

Vědecký výzkum procesu demokratizace a jeho pojetí v politologii probíhá v rámci několika významných teoretických přístupů. Jednu z prvních nabídek vysvětlení demokratizace, tedy pohybu směrem k demokracii, nabídl již před dvěma tisíci lety Aristoteles (Møller & Skaaning, 2013, s. 5). Dle něj existují dvě možná vysvětlení, proč se autokratická vláda hroutí a na jejím místě vzniká demokracie, zaprvé, když se masy mohou vzbouřit na základě toho, že se s nimi zacházelo nespravedlivě; a za druhé když mezi oligarchiemi mohou vzniknout vnitřní konflikty, po nichž se jedna z frakcí spojí s masami (tamtéž). Dle Jørgena Møllera a Svend-Erika Skaaninga je ovšem Aristotelova definice příliš povrchní, jelikož převzetí moci lidem je v podstatě definicí přechodu k demokracii.

S hlubší studií demokratizace přišel až v 18. století Alexis de Tocqueville. Tomu se v jeho význačném díle *Demokracie v Americe* podařilo jako prvnímu politickému filozofovi proniknout pod povrch a provést důkladný pohled na fungování demokracie (Stoke, 1935, s. 240). De Tocqueville přisuzuje vitalitu demokratizace dobrovolným organizacím a tomu, co bychom dnes mohli nazvat silnou občanskou společností „Podle této perspektivy je tedy demokracie propojena se schopností občanů držet státní moc na krátkém vodítku“ (Møller & Skaaning, 2013, s. 6).

Jedním z prvních politologů ve 20. století, který se pokusil podrobněji vysvětlit proces demokracie a provést analýzu demokratických procesů byl Robert Dahl se svou prací *Demokracie a její kritici* (Maškarinec, 2017, s. 120). Autor ovšem tuto

analytickou činnost ukončil před rokem 1990. Na něj dále navazuje Samuel P. Huntington.

Mezi další významné přispěvatele do debaty o demokratizaci patří například Alfred Stepan, Philippe C. Schmitter, Adam Przeworski, Jørgen Møller a Svend-Erik Skaaning. Příspěvky některých z těchto vědců jsou detailněji rozpracovány níže. I přesto, že jednotliví autoři mají různá vymezení, všichni se shodují ve tvrzení, že demokracie, ať jakkoli chtěná, je pouze jedním z možných výstupů přechodu, který má specifickou formu existence a je v zásadě intervalem mezi jedním a druhým politickým režimem (Dvořáková & Kunc, 1994, s. 77).

1. 1. 1 Teorie demokratizace dle Vladimíry Dvořákové a Jiřího Kunce

I přes neexistenci něčeho, co by se dalo nazývat obecnou teorií tranzice režimů, má každý známý úspěšný i neúspěšný přechod určité známky teoretického postižení (Dvořáková & Kunc, 1994, s. 76). V. Dvořáková a J. Kunc ve své knize *O přechodech k demokracii* přirovnávají etapy tranzice k demokracii k teorii Brownova pohybu, tedy určení neurčitěho a k jakési teorii chaosu, kdy se snažíme členit na etapy a hledat struktury v něčem, co by strukturu mít nemělo (Dvořáková & Kunc, 1994, s. 77).

Dle této monografie je demokratizace proces navazující na úspěšnou liberalizaci rodící se již v jejím lůně; moment počátku se liší případ od případu, stejně tak i rytmus a průběh v čase (Dvořáková & Kunc, 1994, s. 91). K tomuto tvrzení je tedy nutné porozumět samotné liberalizaci, kterou V. Dvořáková a J. Kunc vnímají jako jedno z definičních kritérií cílové hodnoty – demokracie – již v počátku přechodu. „*Pokud je tedy přechod pojímán jako interval mezi etablovaným nedemokratickým režimem a nastolením jiného režimu (ten nemusí být nutně demokratický, může to být autoritářství stejného či jiného druhu), počátek procesu je vymezen okamžikem, kdy se z jakýchkoli důvodů dosavadní autoritářská pravidla hry počínají modifikovat ve směru rozšiřování a prohlubování práv pro další jednotlivce a skupiny, které byly z dosavadních autoritářských pravidel vyloučeny*“ (Dvořáková & Kunc, 1994, s. 82). O logice demokratizace mluvíme od momentu, kdy se alespoň část skupin dříve odstavených od politického systému začne domlouvat s částí někdejší autoritářské

koalice na nových pravidlech hry, respektive na tom, jak budou stará pravidla měněna (Dvořáková & Kunc, 1994, s. 91). Zde se ovšem objevují dvě otázky v podobě způsobu vyvázání se z předchozího autoritářského režimu a otázka budování instituce v režimu demokratickém.

1. 1. 2 Teorie demokratizace dle Adama Przeworského

Od roku 1976 do 1991 se první demokratické volby (nebo alespoň první za poslední dekádu) konaly v Řecku, Portugalsku, Španělsku, Argentině, Bolívii, Brazílii, Chile, Paraguay, Peru, Uruguay, Jižní Koreji, Pákistánu, na Filipínách, v Turecku, Polsku, Maďarsku, Československu, Bulharsku, Slovinsku, Albánii a Alžírsku (Przeworski, 1991, s. 10). V důsledku těchto událostí teoretici hledali nové modely a strategie, které by mohly zajistit udržitelný rozvoj země. V mnoha zemích docházelo k reformám politického a ekonomického systému a k pokusům o radikální rozchod s minulostí. Slovo „přechod“ nejlépe popisuje procesy, které byly zahájeny v řadě zemí. Jedná se o přechody od různých typů autoritářských režimů k demokraciím (Przeworski, 1991, s. 11). *„Po zhroucení autoritářského režimu nastává otázka v podobě institucí, které potřebují podporu a přijetí příslušné politické síly. Jakmile tyto instituce vzniknou, vyvstává otázka, zdali vyvolají spontánní soulad, tedy zda budou ochotny podrobit své zájmy nejistotě konkurence a podřídít se jejím závěrům, pohltní relevantní politické síly jako účastníci“* (Przeworski, 1991, s. 66).

Dle A. Przeworského se konflikty spojené s přechodem k demokracii často vyskytují na dvou frontách. A to mezi odpůrci a obránci autoritářského režimu a mezi prodemokratickými aktéry vůči sobě. V prvním období transformace je užitečnou fikcí boj společnosti proti státu jako obraz kampaně za demokracii. To slouží jako jednotící heslo sil stojících proti současnému autoritářskému režimu (Przeworski, 1991, s. 66). Společnost je ovšem nejednotná, a tak nastává dilema, jelikož k nastolení demokracie se prodemokratické síly musí sjednotit proti nedemokratickému režimu. Ale aby zvítězily pod demokracií, musí mezi sebou strany soutěžit, jelikož samotnou podstatou demokracie je soutěž mezi politickými silami s protichůdnými zájmy. Boj za demokracii se tedy vždy odehrává na dvou frontách, a to proti autoritativnímu režimu za demokracii a proti svým spojencům o vítězství v demokracii. Proto je z hlediska

demokratizace důležité zaměřit se na dva oddělené aspekty, a to vytržení z autoritářského režimu a ustavení demokratického režimu (Przeworski, 1991, s. 67). Z výše řečeného je patrné, že zcela zásadní úlohu v tranzici z nedemokratického do demokratického režimu sehrává domácí opozice v daném státě.

1. 2 Teorie opozice jako zásadního aktéra demokratizačního procesu

Než se autorka bude věnovat podrobnějšímu přehledu akcí směřujících k tranzicím mezi režimy, je na tomto místě vhodné krátce rozebrat pojem opozice. Samotný význam termínu pochází z latinského slova „*oppositus*“, což v překladu do češtiny znamená postavený proti, protiakci, konfrontaci, odpor (Kábrt, 1991, s. 307). Relevantní slovník cizích slov označuje opozici za politické strany nebo jejich část, společenské skupiny vystupující proti většině, proti vládnoucí straně nebo skupině, proti převládajícímu mínění (Buchtelová & Confortiová et al., 1995, s. 545). V praxi je tento výraz používán především pro označení akcí vyznačujících se odporem vůči politickým procesům a jednáním. K odhalení vlivu opozice na povahu přechodu je nezbytné nejprve pochopit složitá specifika demokratizačních procesů, proto jsou tyto dvě teorie úzce propojené (Buslenko, 2019, s. 144–146).

1. 2. 1 Vymezení pojmu opozice

Vědci začali hlouběji zkoumat pojem opozice spolu s pojmem demokratického přechodu v 80. letech 20. století, jelikož politická opozice byla vnímána jako hlavní iniciátor přechodu. Aktivní protesty skupin stávících se proti vládě jsou vnímány jako počátek přechodu. Vasyľ Buslenko (2019, s. 146) ve své práci *Political Opposition in Transitional Democracies: Categorical Analysis of the Phenomenon* upozorňuje na zásadní rozdíl ve vymezení pojmů „opozice“ a „politické opozice“. Opozici V. Buslenko popisuje jako hnutí odporu, jehož úkolem není vládnout, ale pouze vzdorovat, zatímco politická opozice má za cíl uskutečnit změny a reformy skrze plánovitou činnost. V. Buslenko následně zúžil pro práci stěžejní definici „politické opozice“ na politické strany, které jsou hlavními potenciálními subjekty moci. Jelikož

se tato práce zabývá analýzou dění na venezuelské politické scéně, bude pro ni stěžejní čistě politický význam opozice.

Politické pojetí definice lze rozdělit na dva typy definice opozice, a to na univerzální a analytickou. Univerzální definice je možné použít v každém politickém prostředí moderní politiky, většinou se jedná o demokratické a nedemokratické politické systémy. Univerzální definici využíval ve svých studiích především již zmíněný autor R. A. Dahl¹. Analytická definice je vnímána spíše jako nástroj historiků než politologů, jelikož se vztahuje pouze na konkrétní případy politické opozice v politických systémech konkrétních států v daném období. M. Kubát jako příklad uvádí analýzu přístupu střeoevropských historiků, kteří se zabývali opozicí v komunistických režimech v letech 1944–89 (Kubát, 2010, s. 17).

1. 2. 2 Vymezení pojmu politické opozice

Dalším důležitým bodem, který by měl v této teoretické části studie zaznít, je samotné vymezení pojmu politické opozice. M. Kubát přichází s dvěma pojetími, a to s opozicí v nejvšeobecnějším smyslu neboli opozicí *sensu largo* a opozicí v institucionálním významu neboli opozicí *sensu stricto* (Kubát, 2010, s. 18). První pojetí je velmi široké, jelikož jsou v něm zahrnuty všechny postoje a činy namířené proti stávající moci (Kosowska-Gąstoł, 2011, s. 536). M. Kubát odkazuje na polského teoretika Tomasze Kravwzyka, který toto pojetí definoval jako „... *organizovaný, občany vyjadřovaný nesouhlas s konkrétními politickými rozhodnutími vládnoucích nebo kritika existujícího ústavního pořádku a politických praktik v zemi*“ (Kubát, 2010, s. 18). Oproti tomu hlavním předmětem pojetí *sensu stricto* je institucionalizace, kde má opozice především (avšak nejen) podobu politických stran nebo skupin politických stran. Opozice aktivně usiluje o svržení vlády nebo celého režimu a nastoupení na její místo nebo vytvoření režimu zcela nového (Kosowska-Gąstoł, 2011, s. 536). Studie uvažuje zejména činnost institucionalizované opozice označované termínem *sensu stricto*,

¹ Předpokládáme, že A vládne a ve stejnou dobu B nevládne a staví se proti vládě. B je tedy vnímáno jako opozice. Je zde ale možnost, že B v jinou dobu převezme vládu a opozicí se stane A (Kubát, 2010, s. 17).

M. Kubát si také pokládá otázku, které aktivity v nedemokracii opravdu jsou opoziční a které nikoliv. Historik Eric J. Hobsbawm mluví o fenoménu prepolitického odporu, což je koncept primitivního rebelství, které se vyznačuje například banditismem, chuligánstvím, sektářstvím apod. Tento fenomén se v dějinách často objevoval bez jasně dané politické ideje² (Hobsbawm, 1959, s. 110). Toto tvrzení je ovšem spekulativní a někteří autoři s ním zásadně nesouhlasí³; např. rozkrádání majetku zaměstnavatele by nemělo být bráno jako forma opoziční aktivity. Ta by tedy měla mít strategii, cíl a prostředky. Opozice může plnit řadu rolí na zcela odlišných základech, jako je např. zprostředkování politické komunikace (Sartori, 1966, s. 150). Giovanni Sartori poukazuje na důležitý fakt, že opozice musí oponovat, ale ne překážet; musí být konstruktivní, ne rušivá a její jednání by mělo být cílené a vedeno v obecném zájmu (tamtéž, s. 151).

Pro ucelení je potřeba definovat typologii politické opozice v nedemokracii, která je založena na několika nejčastějších kritériích. Ty jsou následující: 1. cíle a účel politické opozice, 2. její umístění, 3. její legálnost, 4. její metoda a prostředky a 5. její původní motivace⁴ (Kubát, 2010, s. 34). Práce se z uvedených kritérií věnuje především cílům domácí opozice a prostředkům, které za tímto účelem opozice využila.⁵

² Lidé se například často bouřili kvůli nezaměstnanosti a nízkým mzdám (Hobsbawm, 1959, s. 110).

³ Mezi takové patří například Roman Backer, Andrej Paczkowski aj. (Kubát, 2010, s. 30).

⁴ Pro lepší pochopení M. Kubát uvádí příklad historika Andrzeje Friszka, který na základě druhého bodu – vymezení kategorie cíle – určil politickou opozici a odpor (Kubát, 2010, s. 34).

⁵ Roli opozic na konkrétních příkladech v Latinské Americe se věnuje autor Robert H. Dix. Ve své práci *Latin America: Oppositions and Development* upozorňuje na opakovaně se vyskytující problém, jak institucionalizovat roli legitimních, organizovaných opozic. Legitimními opozicemi jsou zde myšleny ty opozice, které jsou součástí volebního procesu a v ústavně zřízených orgánech, jako je zákonodárny orgán (Hix, 1972, s. 261). Konec imperiální nadvlády v Latinské Americe znamenal odstranění autority a s ní i tradiční legitimacy. I přes úsilí o vybudování nové legitimacy se politické vztahy soustředily kolem společenství a soupeření mocných rodin a silných mužů (*caudillos*) a na spojení mezi patrony a jejich klienty. Tímto jsou myšleni mocní obchodníci a velkostatkáři a na nich závislí nájemníci a dlužníci (tamtéž, s. 163).

1. 3 Teorie tranzitivních opozičních metod v nedemokratických režimech

1. 3. 1 Třetí vlna demokratizace

Významným dílem a teoretickým přístupem v oblasti demokratizace je práce politologa Samuela Huntingtona *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. V této práci S. Huntington přichází s pojmem „*vlna demokratizace*“. Tato vlna má znázorňovat skupinu přechodů od nedemokratických k demokratickým režimům, k nimž dochází v určitém období a které výrazně převyšují přechody opačným směrem ve stejném období (Huntington, 2009, s. 31).

Huntington datuje *první vlnu* k počátku devatenáctého století, přičemž vrcholem první vlny byl konec první světové války. Roku 1922 došlo k protivrhu, které spustilo Mussoliniho tažení na Řím. Pohyb *druhé vlny* zahájilo vítězství spojenců ve druhé světové válce. Tento chod se ovšem pozastavil na počátku šedesátých let 20. století. Po tomto období následovala protivlna směrem k autoritářství, která se projevila vojenským převzetím moci v zemích Latinské Ameriky (Huntington, 2009, s. 31).

Poté následovala *třetí vlna*, kterou S. Huntington datuje k demokratickému převratu k Portugalsku roku 1974 (Loužek, 2008, s. 180). Ve třetí vlně jsou státy směřující k demokracii rozděleny do tří skupin, a to do systému jedné strany⁶, vojenských režimů⁷ a personální diktatury⁸. Všechny tři systémy potlačovaly konkurenci a účast ve volbách. K nahrazení vojenských vlád civilními došlo ve Španělsku, Portugalsku, Řecku, v zemích Střední a Jižní Ameriky, Afriky a Asie, v Sovětském svazu a jeho satelitech (Fürst, 1993, s. 103). Počátky, průběh i konečné důsledky jednotlivých vln byly různé a velmi složité. Všechny procesy ovšem mají

⁶ Systémy jedné strany byly vytvořeny revolucí nebo sovětským vnučením. Patřily zde komunistické země, Tchaj-wan a Mexiko. V tomto systému si strana monopolizovala moc a legitimitu vláda získala zpravidla prostřednictvím ideologie (Huntington, 2009, s. 32).

⁷ Vojenské režimy nahrazovaly demokratické nebo civilní vlády a dostaly se k moci státními převraty. Zpravidla zde vládli vojenští představitelé kolegiálně jako junta, nebo se vládli ujali nejvyšší generálové. Existovaly v mnoha zemích Latinské Ameriky (Huntington, 2009, s. 32).

⁸ Osobní diktatury mají jednoho individuálního vůdce, který představuje zdroj autority. Zde můžeme zařadit Portugalsko pod vedením Antonia Salazara a Marcella Caetana, Španělsko za vlády Francisca Franca či Indii pod nadvládou Mahátmy Ghándího (Huntington, 2009, s. 32).

společné institucionální jádro: hlavními představiteli vlád se stávají lídři, kteří jsou voleni většinou obyvatelstva, a to skrze konkurenční volby. Naopak nedemokratické režimy institucionální jádro postrádají. Objasnění jednotlivých vln autorka zestručnila, jelikož jsou pro tuto práci stěžejní jednotlivé níže popsané akce v rámci tranzice.

Základní typy procesů demokratizace

Procesy demokratizace lze pro analytické účely rozdělit do tří základních typů procesů: transformace (*transformation*), nahrazení (*replacement*) a proměna (*transplacement*)⁹. Transformace nastává tehdy, když se vládnoucí elity ujímají vedení při zavádění demokracie. Pokud se opoziční skupiny ujímají vedení při zavádění demokracie a autoritářský režim se hroutí nebo je svržen, dochází k *nahrazení*. Jestliže je demokratizace výsledkem společné akce vládních a opozičních skupin, dochází tak k *proměně* (Huntington, 2009, s. 36). Tyto tři procesy se mohou navzájem překrývat a dochází mimo jiné i ke kombinaci jejich prvků. Všechny tyto změny jsou založené na vyjednávání mezi vládou a opozičními skupinami, a to explicitně nebo implicitně, zjevně či skrytě.

S. Huntington (2009, s. 45–69) nadto uvádí sérii přehledných pravidel, kterých by se měli v procesu demokratizace reformátoři řídit, pokud chtějí docílit reformu autoritářských režimů. Tyto pokyny jsou rozděleny do tří kategorií dle typů tranzice. V následujících kapitolách autorka popíše jednotlivé tranzitivní procesy, které budou pro lepší pochopení doplněny tabulkou pravidel, kterými by se opozice měla dle S. Huntingtona řídit. Tyto normativní pokyny vycházejí ze sledování velkého počtu tranzic z nedemokratických na demokratické režimy a budou stěžejní pro následnou analýzu ve třetí, empiricko-analytické části práce.

⁹ Vědci mají často podobné či zcela stejné myšlenky a používají pro ně pouze jiné názvosloví. Pojmenování přechodových procesů S. Huntingtona a J. Linze se liší následovně: Huntington: (1) transformace (dle Juana L. Linze reformace), (2) nahrazení (ruptura), (3) proměna (ruptforma) (Huntington, 2009, s. 35).

Tranzitivní procesy

Rozhodujícími účastníky v procesech demokratizace ve třetí vlně byli odpůrci, liberální a demokratičtí reformátoři ve vládní koalici a demokratičtí umírnění a revoluční extremisti v opozici. Odpůrci demokratizace v opozici byli většinou levicoví, revoluční a marxisticko-leninští. Tato ideologická inklinace se týká zejména třetí vlny demokratizace a obecně lze říci, že odpůrce v opozici lze najít převážně na okrajích ideologických paradigmat. Rozdělení politických skupin začleněných do demokratizace můžeme přehledně vidět v uvedené tabulce (Huntington, 2009, s. 40).

POLITICKÉ SKUPINY ZAČLENĚNÉ DO DEMOKRATIZACE				
	Postoje k demokracii			
	Proti	Pro		Proti
		Reformátoři		
Vláda	Jedna strana	Demokratizátoři	Liberálové	Odpůrci
Opozice	Radikální extremisté	Demokratičtí umírněnci		

Tabulka 1: politické skupiny začleněné do demokratizace

Postoje opozice k demokracii byly obvykle rozdělené, téměř vždy měly jak protichůdné, tak společné cíle (Huntington, 2009, s. 41). Je zřejmé, že proces demokratizace byl usnadněn, pokud ve vládě i v opozici převládaly prodemokratické skupiny, nikoliv však odpůrci či extremisté.

Transformace

Jako první z přechodových procesů režimu S. Huntington uvádí transformaci, při které se ti, kdo jsou v nedemokratickém režimu u moci, ujímají vedení a hrají rozhodující roli i při ukončení tohoto režimu. Ve třetí vlně transformace určuje S. Huntington pět hlavních fází, z nichž čtyři probíhaly již v rámci nedemokratického systému.

- 1) *Vznik reformátorů* – vznik potencionálních vůdců v rámci nedemokratického režimu, kteří věřili, že posun k demokracii je nezbytný. Reformátoři se pro změnu režimu rozhodovali z několika důvodů,

S. Huntington je rozděluje do pěti kategorií: (1) Někteří se tak rozhodli na základě rostoucích represí a potýkání se s neřešitelnými problémy (obvykle ekonomickými). (2) Jiní se obávali rostoucí moci opozice a snažili se tak o snížení možných rizik. (3) Další nedemokratičtí vůdci věřili, že v případě tranzice nepřijdou o moc a při uspořádání voleb očekávali, že se udrží u moci (toto očekávání bylo obvykle mylné). (4) Reformátoři věřili v získání výhod, jako je zvýšení mezinárodní legitimacy nebo snížení sankcí proti jejich režimu. (5) Reformátoři často věřili, že demokracie je „správnou“ formou vlády.

- 2) *Získání moci* – pro úspěšnou tranzici k demokratickému režimu museli reformátoři nejen existovat v nedemokratickém režimu, ale zároveň být v tomto režimu u moci.¹⁰
- 3) *Selhání liberalizace* – pokud došlo k tranzici za pomoci liberálních reformátorů, tak ti se obvykle stali pouze přechodnými osobnostmi s krátkým pobytem u moci¹¹.
- 4) *Zpětná legitimizace* (potlačení odpůrců) – získání moci reformátory sice umožnilo začátek demokratizace, nikoliv však schopnost odpůrců zpochybňovat reformátory. V mnoha zemích Latinské Ameriky – Brazílii, Ekvádoru, Peru či Guatemale – se skupiny odpůrců v armádě pokoušely o státní převrat a snažily se o odstavení reformátorů od moci. Reformátoři tak byli nuceni nejprve „vyčistit vládní, vojenskou a případně i stranickou byrokracií“.
- 5) *Kooptace opozice* – Demokratičtí reformátoři okamžitě zahájili proces demokratizace, jakmile se dostali k moci. To se neobešlo bez konzultací

¹⁰ Tento trend bylo možné vidět například v Jižní Americe v Chile, kdy generál Pinochet vytvořil dlouhý harmonogram přechodu k demokracii, během něhož zůstal u moci sedmáct let. Poté doufal ve znovuzvolení, k čemuž ovšem nedošlo, a tak odešel od moci. Reformátoři tak nahradili u moci stojícího politika (Huntington, 2009, s. 46).

¹¹ Selhání liberalizace lze vidět na zkušenostech Michaila Gorbačova, kdy v SSSR zavedl zásadní liberalizační reformy v podobě otevření veřejné diskuse, omezení cenzury a zavedení nové ústavy. I přes jeho snahu zlepšit dosavadní systém (nikoliv ukončení komunistické moci) způsobil u některých skupin touhu po demokratizaci či po represí (Huntington 2009, s. 50).

s vůdci opozice, politických stran a hlavních institucí (Huntington, 2009, s. 46–51).

Pokyny pro demokratizátory I: reforma autoritářských režimů

1.	Zajistit si politickou základnu a co nejrychleji dosadit stoupence demokratizace na klíčové mocenské pozice ve vládě, straně i armádě.
2.	Demokratizátoři musí provádět změny prostřednictvím zavedených postupů nedemokratického režimu a ujistit skupiny odpůrců symbolickými ústupky.
3.	Snížit svou závislost na vládních skupinách, které se staví proti změnám a rozšířit svůj volební okruh k opozičním skupinám podporujícím demokracii.
4.	Přípravit se na možné extrémní kroky stoupců odpůrců směřujících k zastavení změn (například pokus o státní převrat).
5.	Převzít a udržet si kontrolu nad demokratizačním procesem a mluvit v termínech udržování probíhajícího procesu raději než dosažení nějaké zcela detailní demokratické utopie, udržet si nízká očekávání.
6.	Podpořit rozvoj umírněné opoziční strany, kterou budou klíčové společenské skupiny akceptovat.
7.	Vytvořit pocit nevyhnutelnosti procesu demokratizace.

Tabulka 2: pokyny pro demokratizátory I: reforma autoritářských režimů

Nahrazení

Vedle transformace je dalším přechodovým procesem nahrazení (*replacements*). V tomto procesu absentují silní reformátoři a opozice postupně nabývá na síle, dokud se vláda nezhroutí nebo není svržena. Po tomto kroku ovšem nastává nová fáze, kdy mezi sebou skupiny v nové vládě bojují o povahu režimu, který by měly nastolit. Tato problematická fáze je rozdělena do tří možných etap: boj o vyvolání pádu, pád a boj po pádu (Huntington, 2009, s. 54). Nahrazení jsou ovšem při změně režimu vzácné, jelikož se nedemokratičtí vůdci málokdy zříkali moci či odcházeli do důchodu dobrovolně.

Pokyny pro demokratizátory 2: svržení autoritářských režimů

1.	Zaměřit pozornost na pochybnou legitimitu či nelegitimitu nedemokratického režimu a útok na otázky týkající se korupce a brutality.
2.	Povzbudit nespokojené skupiny k podpoře demokracie a získat vedoucí představitele různých odvětví ¹² .
3.	Kultivovat generály. Je nezbytná podpora armády nebo alespoň její neochota bránit režim.
4.	Hlásání nenásilí
5.	Účast ve volbách a vyjádření nesouhlasu s režimem při každé příležitosti.
6.	Kontakt se světovými médii, zahraničními lidskoprávními a nadnárodními organizacemi.
7.	Podpora jednoty mezi opozičními skupinami k lepší spolupráci.
8.	Rychlé zaplnění vzniklého vakua autoritami po pádu autoritářského režimu. Vůdce musí být populární, charismatický a demokraticky smýšlející. Je potřeba okamžitě zorganizovat volby poskytující nové vládě lidovou legitimitu.

Tabulka 3: Pokyny pro demokratizátory 2: svržení autoritářských režimů

Proměna

Třetím a posledním přechodovým procesem je tzv. „proměna“, která je výsledkem kombinované činnosti vlády a opozice. Vláda je v tomto případě ochotná jednat o změně režimu, ale není ochotna změnu režimu iniciovat. Vláda tedy musí být vtahována do jednání s opozicí, a ta musí být dostatečně silná, aby zvítězila nad antidemokratickými radikály. Vyjednávání dohod mezi vládou a opozicí v Huntingtonem sledovaných případech zpravidla předcházely protesty, demonstrace, stávkový, represe, věznění a policejní násilí. Aby ovšem k vyjednávání mohlo dojít, musely obě strany přiznat té druhé určitou míru legitimacy. Případ proměny je nakonec výhodný pro obě strany, jelikož opozice má naději na konec posílání do vězení a na druhé straně se vláda nemusí bát případného nuceného úprku do exilu.

¹² Jedná se o představitele podniků, odborníků ze střední třídy, náboženských osobností a vůdců politických stran, z nichž většina pravděpodobně podporovala vytvoření autoritářského režimu (Huntington, 2009, s. 59).

Pokyny pro demokratizátory 3: vyjednávání o změnách režimu

Pro demokratické reformátory ve vládě:

1.	Nezbytnost upevnit svou pozici ve vládě.
2.	Zajištění si podpory vyjednávání hlavních představitelů bezpečnostních složek.
3.	Posílit postavení a autority svého hlavního partnera pro vyjednávání a vytvoření si spolehlivých kanálů pro vyjednávání s opozičními vůdci.
4.	Po úspěšném vyjednávání se demokratizátoři pravděpodobně ocitnout v opozici. Hlavním zájmem by mělo být zajištění záruk dodržování práv opozice a skupin, které byly s jejich vládou spojeny (např. armády).

Tabulka 4: Pokyny pro demokratizátory 3: vyjednávání o změnách režimu – pro demokratické reformátory ve vládě

Pro umírněné demokraty v opozici:

1.	Mobilizace svých příznivců k demonstracím, které oslabí vládní postoje.
2.	Vystupovat státnicky a zůstat umírnění, připravenost dělat ústupky ¹³ .

Tabulka 5: Pokyny pro demokratizátory 3: vyjednávání o změnách režimu – pro umírněné demokraty v opozici

Pro vládní i opoziční demokratizátory:

1.	Urychleně přistoupit k řešení hlavních otázek a apelace na dosažení dohod o přechodu k demokracii.
2.	Odolání požadavků skupin na straně demokratizátorů, které by mohly zdržovat proces vyjednávání.
3.	Při pochybnostech udělat kompromis.

Tabulka 6: Pokyny pro demokratizátory 3: vyjednávání o změnách režimu – pro vládní i opoziční demokratizátory

1. 4 Teorie demokratizace a opozice dle Alfreda Stepana

Dalším stěžejním autorem, který se zabýval probíraným tématem, byl Alfred Stepan. Svou prací přispěl do debaty o tranzicích nedemokratických režimů a demokratické opozici v devadesátých letech dvacátého století. Ve svém díle *Demokratická opozice*

¹³ Dělat ústupky by umírnění demokraté v opozici měli dělat ve všech oblastech kromě konání svobodných a spravedlivých voleb (Huntington, 2009, s. 68).

a teorie demokratizace se snaží ukázat, „jak může demokratická opozice po demokratickém přechodu přispět ke konsolidaci a prohloubení demokracie tím, že v životně důležitých ne-otázkách‘ vytvoří nové struktury participace, transparentnosti, a nakonec i odpovědnost“ (Stepan, 1990, s. 42). K tomu, aby byl schopen odpovědět na tuto otázku, si stanovuje dvě zásadní teorie k pochopení role demokratické opozice v procesech demokratizace, a to teorii paktovaných přechodů a teorii občanské společnosti proti státu.

1. 4. 1 Teorie paktovaných přechodů

Teorie paktovaných přechodů označuje typ tranzice, při které se umírnění představitelé režimu i umírnění představitelé opozice dohodli, že budoucí otázku, kdo má právo vládnout, podrobí otevřené a relativně svobodné volební soutěži. Vyjednávání o paktovaných přechodech je hrou čtyř hráčů, tzn. umírněných představitelů režimu, zastánců tvrdé linie režimu, umírněných představitelů opozice a zastánců tvrdé linie opozice, přičemž umírnění režimní hráči musí mít dostatečnou autonomii ke strategickým jednáním s hráči z umírněné opozice¹⁴ (Stepan, 1997, s. 658). Takto definovaný paktovaný přechod do značné míry kopíruje Huntingtonovou proměnu ve třetí vlně.

Pro komplexnější rámec funkce demokratické opozice v nedemokratických režimech navrhuje A. Stepan „vztahový přístup“ namísto „paktovaného přechodu“. A. Stepan uvažuje o nedemokratických režimech jako o souboru vztahů nadvlády, kde jsou hlavními účastníky vztahů (1) základní skupina stoupců režimu, (2) donucovací aparát, který udržuje režim u moci, (3) pasivní stoupci režimu, (4) nedemokratičtí vůdci režimu, (5) aktivní odpůrci režimu a (6) pasivní odpůrci režimu (Stepan, 1997, s. 658).

Demokratická opozice by měla změnit výše zmíněné vztahy tak, aby došlo k oslabení nedemokratického režimu a zlepšily se podmínky pro demokratizaci. Úkoly demokratické opozice jsou dle A. Stepana následující: (1) setrvat nebo vzniknout, (2)

¹⁴ Paktované přechody nejsou dle autora možné v totalitním či sultanistickém režimu. Pakt čtyř hráčů je naopak možný v postkoloniálních režimech a některých autoritativních režimech (Stepan, 1997, s. 659).

vzdorovat integraci do režimu, (3) ochránit autonomní oblasti, (4) zpochybnit legitimitu režimu, (5) zvýšit náklady na nedemokratické vládnutí, (6) vytvořit důvěryhodné demokratické alternativy (Stepan, 1997, s. 661). A. Stepan zároveň klade důraz na připravenost opozice na demokratickou soutěž.

1. 4. 2 Teorie občanské společnosti proti státu

Role občanské společnosti v opozici může potenciálně ztížit budování politické společnosti, která je nezbytná pro konsolidovanou demokracii¹⁵ (Stepan, 1997, s. 663). Praktiky etické občanské společnosti vytváří systémové problémy demokratické politické společnosti. I přes její tvrzení, že reprezentuje „pravdu“, politická společnost spíše reprezentuje „zájmy“ a aktérem většinou není „národ“, ale spíše „skupiny“. I přesto, že je silná občanská společnost pro demokratizaci nezbytná, je antipolitika pro demokratickou společnost nebezpečná a v nových demokraciích by neměla žít paralelně se státní mocí. Pro úplné pochopení je zde ale nutné zmínit klíčovou roli tzv. „obojživelníků“, kteří zastávají roli „umírněných hráčů v režimu“¹⁶ (Stepan, 1997, s. 666).

Opoziční skupiny v občanské společnosti si také dokážou samy vytvářet nové body programu. Demokratické strany často musí přijmout presumpci beztrestnosti na základě předešlých politických her a mocenských vztahů na konci transformace. K pochopení je uveden příklad organizace *Matek zmizelých* v Argentině, kdy si peronisté nechtěli znepřátelit armádu, a proto otázku 8 000 zmizelých ve „špinavé válce“ vedené armádou vynechali z programu. Matky zmizelých ovšem na tento aspekt upozornily, čímž se začala zabývat Radikální strana, založila na tom svou kandidaturu a následně se lídr této strany stal prezidentem a zvrátil presumpci beztrestnosti. Matky zmizelých v tomto případě zahájily proměnu politického prostoru (Stepan, 1997, s. 671). Z představeného je patrné, že Stepanova teorie není natolik propracovaná jako Huntingtonova, jejíž závěry budou pro studii stěžejní. Vzhledem

¹⁵ Teorii občanské společnosti A. Stepan vysvětluje na případu Polska, kdy se tato občanská společnost ukázala jako jeden z hlavních rysů polské cesty k demokratickému přechodu (Stepan, 1997, s. 663).

¹⁶ Pojem „obojživelníků“ vysvětluje A. Stepan na příkladu změny režimu v Maďarsku, kde byli reformní frakci v maďarské komunistické straně (Stepan, 1997, s. 666).

ke Stepanově statutu odborníka v oblasti činnosti opozice během tranzic z nedemokratických režimů ale autorka pokládala za nutné věnovat Stepanově práci prostor a porovnat její rozsah a hloubku zpracování s jinými autory, především s výzkumem S. Huntingtona.

2 Výzkumný design

Tato část práce se zaměřuje na geografické a časové určení venezuelského případu a přiblížení použité metodiky. Studie cílí na činnost domácí opozice ve státu s oficiálním názvem Bolívarovská republika Venezuela, a to v časovém vymezení od nástupu Nicoláse Madura k moci roku 2013 až po rok 2021. Avšak k úplnému pochopení tématu autorka v následující části shrne i zásadní události období za vlády Huga Cháveze v letech 1999 až 2013. Z existujících opozičních politických stran autorka sleduje činnost především opoziční koalice Kulatý stůl Demokratické jednoty (*Mesa de la United Democratica*, MUD), protože ta je zásadním aktérem působícím na domácí politické scéně.

Metodou práce je kvalitativní deskriptivní analýza, kdy je výzkum vystavěn na sledování výskytu teoretických předpokladů v jednom konkrétním případě. Autorka aplikuje teoretický rámec, který byl detailněji analyzován v první kapitole, na pozorovanou realitu venezuelského příkladu. Autorka bude sledovat jednotlivé kroky a cíle domácí venezuelské opozice v daném časovém období, tedy od roku 2013 až po rok 2021 a porovnávat je s teoretickými předpoklady uvedenými v teoretické části. To autorce poskytne přehled pro analytické zhodnocení empirické skutečnosti, během čehož bude moct pozorovat, kde se opozice rozchází s předpoklady pro úspěšnou tranzici do demokratického režimu.

Pro snadnější pochopení proměny společnosti ve Venezuele autorka uvádí rozdělení časového období na etapy, které používá Maryhen Jiménez ve svém výzkumném článku *Contesting Autocracy: Repression and Opposition Coordination in Venezuela*. Tato studie je velmi přínosná, jelikož se M. Jiménez ve své práci zabývá pro tuto analýzu stěžejním obdobím v rámci identifikace důležitých změn a momentů v čase, konkrétně tedy roky 1999 až 2018, přičemž vychází z údajů získaných z terénního výzkumu v letech 2014 až 2020. M. Jiménez popisuje relevantní události, které významně ovlivnily činnost vládních i opozičních sil (přehled těchto klíčových událostí čtenář nalezne v přehledné tabulce v následující části práce).

2. 1 Venezuelské opoziční strany

2. 1. 1 Definice a cíle venezuelské opozice

Hlavní politickou stranou ve Venezuele je Hnutí páté republiky, které bylo založeno H. Chávezem v roce 1997. Tato strana byla později spolu s dalšími stranami roku 2006 začleněna do nového politického uskupení Sjednocené socialistické strany Venezuely (*Partido Socialista Unido de Venezuela*, dále jen PSUV), jež se tak stala největší politickou stranou Venezuely. Její ideologií je socialismus 21. století a udržení politické síly podporující bolívarskou revoluci započatou H. Chávezem.¹⁷ Následující část se nicméně zaměřuje na analýzu zásadních aktivit opozice chávezovskému režimu a na proměnu venezuelské společnosti v letech 2013 až 2021, resp. 1999 až 2013. Relevantní jednání opozice jsou rozdělena do jednotlivých etap, ve kterých jsou analyzovány cíle a motivace opozice ve vztahu k venezuelskému režimu vlády.

Strany v opozičním táboře vznikaly postupně od čtyřicátých let 20. století, na síle začaly ovšem nabírat až po Chávezově smrti (Klíč, 2007). Mezi dominantní politické strany ve Venezuele se řadí Demokratická akce (*Acción Democrática*, AD), Spravedlnost především (*Primero Justicia*, PJ), Lidová vůle (*Voluntad Popular*, VP), Výbor pro nezávislou volební politickou organizaci (*Comité de Organización Política e Independiente*, COPEI), Progresivní postup (*Avanzada Progresista*, AP), Aliance nebojácných (*Alianza Bravo Pueblo*, ABP), Nová éra (*Un Nuevo Tiempo*, UNT) a Vente Venezuela (VV) (Jiménez, 2021, s. 2). Roku 2009 se opoziční strany dokázaly sjednotit a společně vytvořily stranu Kulatý stůl Demokratické jednoty (*Mesa de la United Democratica*, MUD). Tato volební koalice je zastřešující skupinou, která se skládá z dvaceti stran levého, středo-levého, středového a pravicového křídla. Největšími stranami v MUD jsou AD, PJ, UNT, a VP. Oficiálním lídrem strany byl Jesús Torrealba, ale nejvýraznější postavou se stal Henrique Capriles, který v letech 2012 a 2013 neúspěšně kandidoval na prezidenta.¹⁸ (tamtéž, s. 12)

¹⁷ Socialismus 21. století byl navržen a zaveden Hugem Chávezem v 80. letech 20. století. Byla to rozvojová strategie a výsledek dlouhodobých politických, ekonomických a sociálních rozporů sloužící k reformě země. Základem této strategie bylo zbavení se západního modelu. Neexistují však žádné přesně zavedené postupy (Shu, Xiaofan, 2018, s. 388).

¹⁸ H. Capriles je mimo jiné i spoluzakladatel strany Spravedlnost především. (Primero Justicia, n. r.)

Hlavní hodnoty a cíle výše zmíněných opozičních stran ve vztahu k venezuelskému režimu vlády jsou upevnit politickou změnu a sociální transformace ve Venezuele založená na pokroku, demokracii a sociální akci, podpora formální plurality společnosti, která umožní politické, ekonomické, sociální a kulturní vyjádření venezuelského lidu, přispět k rozvoji soudního systému, který by měl být dostupný všem občanům a jehož hlavními principy jsou nezávislost, autonomie, efektivita a kvalita soudnictví, boj proti korupci, a další body, které podporují demokratizaci a postupné nastolení demokratického režimu (Primerio Justica, n. r.). Mezi další hlavní cíle opozičních stran patří následující:

- Spravedlivá práva a zacházení před zákonem pro všechny občany.
Spravedlnost musí zachovávat mír, pořádek a soudržnost prostřednictvím zákonů, které řídí společnost a udržují pevné demokratické instituce.
- Poctivost, odpovědnost a transparentnost ve veřejné správě.
- Rozmanitost jako soužití a interakce mezi lidmi různých kultur, sociálního původu, sexuální orientace a genderové identity, etnického původu nebo náboženství. Respektování odlišnosti názorů a prosazování lidské odlišnosti jako hodnoty a práva, což přispívá k pokroku, vládnutí, sociální soudržnosti, lidskému rozvoji a mírovému soužití.
- Solidarita, kdy politické strany musí být solidární i s ostatními organizacemi na národní i mezinárodní úrovni, které hájí a bojují za stejné hodnoty a principy.
- Rovná práva, kdy strany bojují proti sociálnímu vyloučení a podporují rovné příležitosti a práva všech občanů.
- Obrana suverenity, kdy strany odmítají zahraniční vměšování, které poškozují národní suverenitu a hodnoty v boji za vybudování svobodné a nezávislé republiky. Opoziční strany odmítají zásahy kubánské, čínské, ruské, íránské nebo jakékoli jiné země, která by porušovala identitu a důstojnost země tím, že by omezovala sebeurčení Venezuely jako svobodného a demokratického národa.
- Svoboda projevu, když opoziční strany odmítají hospodářské politiky, které ohrožují národní produkci, kontrolu nad občany a kvalitu života Venezuelanů.

- Posilování institucí, kdy opozice prosazuje posílení demokratických institucí s rovnováhou sil, které vymýtí neobjektivní volební podmínky a neomezené znovuzvolení. Strany apelují na dělbu moci, kontrolu, transparentnost a volby, což jsou zásadní body demokracie. Strany také uvádí, že bojují za upevnění občanských institucí jako jedné z opěrných zdí proti militarismu, který pronásleduje občanské svobody a samotnou demokracii (Primerio Justicia, n. r.)

2. 1. 2 Analýza venezuelské opozice dle teoretiků

Dle definic teoretiků V. Buslenka a B. Kosowské-Gąstoł je MUD politickou opozicí, jelikož je hlavním iniciátorem přechodu, nesporně se vyznačuje odporem vůči politickým procesům a jednání nedemokratického režimu a vyvíjí aktivní opoziční politiku vůči nedemokratickému režimu N. Madura. V první části této práce autorka vymezila dle závěrů M. Kubáta pět základních kritérií pro definici politické opozice v nedemokracii: cíle a účel politické opozice, její umístění, její legálnost, její metodu a prostředky a její původní motivace. Venezuelská opozice byla legálně zvolena do Národního shromáždění roku 2015 a její počínání se shoduje s ústavou. Dle M. Kubáta tedy odpovídá definici politické opozice v institucionálním významu neboli opozici sensu stricto.

V teoretické části práce jsou uvedeny dle teorie třetí vlny S. Huntingtona tři přechodové procesy nutné k demokratizaci, a to transformace, nahrazení a proměna. Aby došlo k transformaci režimu, uvádí S. Huntington pět důležitých fází, které hrají rozhodující roli pro ukončení nedemokratického režimu, a to vznik reformátorů, získání moci, selhání liberalizace, potlačení odpůrců a kooptace opozice. K procesu transformace je nutný vznik reformátorů, kýmž je ve Venezuele opozice složená z koaličních politických stran, jejímž cílem je transformace režimu. Ta se o změnu režimu pokouší z důvodu rostoucích represí a potýkání se s ekonomickými i sociálními problémy (Voluntad Popular, n. r.). Opozice ve Venezuele splňuje i druhý krok, kdy existuje v nedemokratickém režimu a zároveň je v tomto režimu u moci, když zvítězila ve volbách roku 2015 a ovládla tak Národní shromáždění. Uskutečnění třetí fáze – selhání liberalizace – je diskutabilní, jelikož k tranzici režimu nedošlo. Juan

Guaidó se ale dle predikce S. Huntingtona stal jako liberální reformátor přechodnou osobností; jeho pobyt u moci je ovšem také nejasný, jelikož je mezinárodně uznávaným prezidentem Venezuely, k moci se ale de facto nikdy nedostal. K získání moci reformátory sice legálně došlo a teoreticky by mělo umožnit začátek procesu demokratizace, nicméně Madurova nedemokratická vláda blokovala moc a rozhodování reformátorů. Ke kooptaci opozice nedošlo, jelikož se demokratičtí reformátoři prakticky k moci nedostali.

3 Selhání venezuelské opozice při transformaci režimu

3.1 Etapy časového období jednání opozice

Studie M. Jiménez (2021) ukazuje, že rozhodování a tvorba strategie opozičních stran je ovlivněna mírou represe, které čelí ze strany stávajícího režimu. Tvrdí, že když je represe nízká nebo naopak vysoká, koordinace opozice bude neformální nebo tajná. Pokud je však represe na střední úrovni, budou se opoziční strany formálně koordinovat s cílem sesadit autoritářské vládce (Jiménez, 2021, s 1). Níže si autorka vypůjčuje rozdělení časového období ve Venezuele na etapy dle studie M. Jiménez. Analýzu třetí etapy však M. Jiménez končí k roku 2018, autorka tedy toto období prodlužuje až do roku 2021. Pro účely analýzy je stěžejní období let 2013–2021.

3.1.1 První etapa: 1999–2005: Nízká míra represe, neformální koordinace

V letech 1958–1999 měla Venezuela jednu ze stabilnějších demokratických vlád v Latinské Americe¹⁹. Venezuela se stala jedním z hlavních světových producentů ropy a ekonomický stav země byl na vzestupu. Tento trend byl zastaven v 80. letech následkem hospodářské krize, a to v důsledku světového poklesu cen ropy. Občanská společnost byla nespokojená, došlo k devalvaci měny, inflaci a vysoké míře nezaměstnanosti. V 90. letech se ve Venezuele v prezidentském úřadu vystřídali Carlos A. Pérez²⁰, následován Rafaellem Calderou. Hugo Chávez²¹ se chopil prezidentského úřadu 2. února 1999 (Coleman, 2021, s. 11).

V prosinci roku 1999 byla schválena nová ústava²², která zahrnovala některé z nejpokročilejších článků týkajících se ochrany lidských práv na polokouli (Human Rights Watch, 2001). Venezuelská společnost projevovala v tomto období podporu

¹⁹ Kontrolu ve vládních funkcích držely strany Demokratické akce (*Acción Democrática*, AD) a Křesťanskodemokratická strana (*Comité de Organización Política Electoral Independiente*, COPEI) (Coleman, 2021, s. 9).

²⁰ C.A Pérez byl ze svého úřadu odvolán z důvodu podezření z korupce (Coleman, 2021, s. 11).

²¹ Hugo Chávez vedl Hnutí páté republiky (Brownstok & Bakers, 2008).

²² Mezi hlavní body přeepsané ústavy patří například změna názvu z Venezuelské republiky na Bolívarskou republiku Venezuela, zrušení Senátu a jeho nahrazení jednokomorovým shromážděním, vytvoření funkce viceprezidenta apod. (Coleman, 2021, s. 14).

Chávezově vládě a doufala v hospodářský i sociální pokrok (Kutiyski & Krouwel, 2014, s. 92). Opoziční koalice složená z politických stran Sociálně křesťanská strany (*Comité de Organización Política Electoral Independiente*, dále jen jako COPEI) a Demokratické akce (*Acción Democrática*, dále jen jako AD) se rozhodla odstoupit od vlády kvůli nutnosti vnitřní restrukturalizace a obnovy strany (Zastupitelský úřad ČR v Brazílii, 2011, s. 10). Na konci roku 1999 došlo k nejhorší přírodní katastrofě v zemi ve 20. století v podobě záplav a sesuvů půdy, což mělo za příčinu 25 000 až 50 000 mrtvých nebo pohřešovaných a více než 200 000 lidí bez domova. Tato přírodní katastrofa vedla ke změně nálady ve společnosti, rapidně stoupla kriminalita, často docházelo k rabování, znásilňování, vraždám a únosům s cílem získat výkupné (Coleman, 2021, s. 15).

Roku 2002 opozice apelovala na odvolání prezidenta Huga Cháveze a požadovala jeho odvolání z funkce. Odpůrci obviňovali Cháveze z toho, že je autoritářským vůdcem bez rozumné strategie řízení ekonomiky a za tímto cílem uspořádala již čtvrtou stávkou za necelý rok (Coleman, 2021, s. 23). Velký dopad měla stávka v ropném průmyslu, kdy se produktivita snížila až o 90 %²³. Chávezova vláda opozici takřka zbavila možnosti konat svou funkci, když roku 2003 nasadila novou taktiku v podobě rozsáhlých státních výdajů, jejichž cílem bylo odměnit loajální a potrestat disidenty (Corrales & Penfold, 2007, s. 100). V následujících letech došlo k obrovské devalvaci venezuelské ekonomiky, kterou započala stávka v ropném průmyslu, kdy produkce ropy klesla o 20 % a největší rafinerie v zemi fungovala na méně než polovinu své běžné kapacity. Zhoršení ekonomické situace vedlo k politickému napětí a krizi (The Economist, 2002).

²³ Venezuela je čtvrtým největším vývozcem ropy na světě a ropa tvoří polovinu venezuelských vládních příjmů (The Economist, 2002).

3. 1. 2 Druhá etapa: 2006–2015: Střední míra represe, formální koordinace

Další prezidentské volby se konaly roku 2006. H. Chávez byl znovuzvolen prezidentem po drtivém vítězství nad Manuelem Rosalesou (The Economist, 2005). Roku 2012 stál proti H. Chávezovi v prezidentských volbách kandidát opoziční koalice za demokratickou jednotu Henrique Capriles²⁴ (The Economist, 2012). Hugo Chávez získal již čtvrté funkční období²⁵, ale brzy poté v březnu 2013 umírá po dlouhém boji s rakovinou. Proběhly předčasné volby, ve kterých těsně zvítězil N. Maduro nad H. Caprilesem, nicméně opozice odmítla uznat výsledky voleb a požadoval přepočítání hlasů. Přepočítání ovšem potvrdilo Madurovo těsné vítězství. V tomto období se začal projevovat enormní nedostatek zboží, potravin a elektrické energie, vysoká inflace a výrazný nárůst kriminality. Začaly se také objevovat provládní milice tzv. „colectivos“, které kvůli nadměrnému použití síly zapříčinily několik obětí²⁶ (Coleman, 2021, s. 65).

Popularita venezuelské opozice začala narůstat po smrti charismatického vůdce Huga Cháveze v březnu 2013. Viceprezidentovi N. Madurovi Chávezovo charisma a obliba mezi občany scházela, a proto v předčasných prezidentských volbách, které se dle ústavy musely konat do 30 dnů od prezidentova úmrtí, zvítězil nad zástupcem opozice Henriquem Caprilesem jen těsně²⁷ (Sobota, Pilátová, 2013). Volební účast tehdy dosáhla 80 %. Opozice poprvé od roku 2005 odmítla uznat legitimitu výsledku voleb bez přepočítání hlasů. Protesty, které byly uspořádány bezprostředně po volbách, si vyžádaly devět mrtvých a stovky raněných (Freedom House, 2017).²⁸

²⁴ Opoziční koalici tvořilo více než 30 opozičních stran (Coleman, 2021, s. 54).

²⁵ Volební účast čítala 80 %, přičemž H. Chávez získal 55 %, H. Capriles získal 44 % (The Carter Center, 2012, s. 10).

²⁶ Colectivos jsou neoficiální ozbrojené skupiny podporující režim N. Madura. Madurovi příznivci je přirovnávají k „andělům socialismu“ (Newman, 2019).

²⁷ V prezidentských volbách N. Maduro vyhrál se ziskem 7 505 338 hlasů, tedy 50,66 % hlasů. Jeho protivník H. Capriles získal 7 270 403 hlasů, tedy 49,07 %. H. Capriles upozornil na možné zmanipulování voleb a požadoval přepočítání hlasů. Nebyl zde ovšem důkaz o manipulaci voleb, a proto k přepočítání hlasů nedošlo (The Guardian, 2013).

²⁸ Ve venezuelské společnosti se začal prohlubovat politický rozkol mezi chávisty a antichávisty. Chávisté upřednostňují do určité míry státem kontrolovanou ekonomiku, zatímco antichávisté dávají přednost politice volného trhu a ekonomické liberalizaci. Chávisté jsou také častějšími odpůrci sdílení moci s opozicí a zastávání se omezování médií (Kutiyski & Krouwel, 2014, s. 93).

Roku 2014 docházelo k častým masovým akcím v podobě protestů a násilností, které podporoval vůdce tehdejší pravicové opozice Leopold López. Opoziční lídr H. Capriles apeloval na pokojné projevení nesouhlasu. Je zde patrné, že společnost začala tvrdě oponovat vládnoucímu režimu, což je dle teorie A. Przeworského důležitým milníkem v boji proti nedemokratickému režimu. Rok 2014 znamenal obrat v postoji vlády k represím, jaké nikdy předtím neprováděla. Vůdce opozice Leopoldo López byl obviněn z podněcování násilí a organizování protestů, a proto byl držen ve vojenské věznici. Následujícího roku byl odsouzen k 13 letům ve vězení po soudním procesu za zavřenými dveřmi. Ke konci roku bylo asi 103 lidí v domácím nebo státním vězení. Tyto kroky výrazně posunuly Venezuelu na stupnici k autoritářství (Jiménez, 2021, s. 12).

Spolu s tím od roku 2013 se značně zvýšila korupce, činnost na černém trhu a tajné dohody mezi veřejnými činiteli a sítěmi organizovaného zločinu. Elitní skupiny a armáda měli značné výhody z privilegovaných výjimek. Dle zahraničních vlád venezuelská armáda zaujala shovívavý postoj k obchodu s drogami (Coleman, 2021, s. 291). Venezuelská armáda i policie jsou náchylné ke korupci, rozsáhlému svévolnému zadržování a mimosoudním popravám. Stále častěji docházelo k zatýkání opozičních politiků a novinářů bez předložení oficiálního obvinění (Freedom House, 2017). Vláda od nástupu N. Madura k moci kromě nadměrné regulace cen a korupce vyhrožovala znárodněním podniků, u kterých se mohlo zdát, že nejsou zcela oddány režimu. Výrazné omezení občanských svobod jsou jasnými argumenty pro přechod režimu k nedemokracii. Opozice na tyto problémy často upozorňovala a dle pokynů pro demokratizátory správně otvírala otázky týkající se korupce a brutality.

Vítězství opozice v parlamentních volbách

Změny politického vývoje bylo dosaženo až roku 2015, kdy opozice porazila Sjednocenou socialistickou stranu Venezuely prezidenta N. Madura, zvítězila v parlamentních volbách a se ziskem 65,3 % hlasů ovládla dvě třetiny Národního shromáždění. Opoziční koalice Kulatý stůl demokratické jednoty získal 99 ze 167 parlamentních křesel, což po 16 letech znamenalo konec socialistické vlády v parlamentu. N. Maduro tento výsledek uznal, ale apeloval na to, že to neznamená

konec bolívarovské revoluce započaté H. Chávezem v roce 1998²⁹ (Fendrychová, 2015).

Je důležité si zde uvědomit, že toto vítězství znamenalo pro odpůrce Madurova režimu velkou naději, jelikož dvoutřetinová většina je zapotřebí ke změně ústavních zákonů nebo k odhlasování ústavní reformy. Toto vítězství znamenalo první reálný úspěch opozice a je ukázkou toho, že opozice zlepšila svou schopnost konkurovat vládě ve volbách. Klíčovým faktorem úspěchu opozice ve volbách byla koordinační transformace koalice, která zahrnovala téměř 30 ideologicky různorodých stran. Byly vytvořeny jasné mechanismy rozhodování, vybrán společný kandidát, byl zřízen úřad výkonného tajemníka, který řídil koordinační proces, a v neposlední řadě opozice koordinovala svou činnost s místními představiteli, čímž zvýšila podporu pro tyto volby ze strany občanů (Jiménez, 2021, s. 10). Dle normativních pokynů pro demokratizátory pro reformu autoritářských režimů stanovených S. Huntigtonem tak opoziční koalice splnila pokyn o zajištění politické základny a dosazení stoupenců demokratizace na klíčové mocenské pozice podílející se na vládě země.

3. 1. 3 Třetí etapa: 2016–2021: Vysoká represe, (ne)formální a tajná koordinace

Moc opozice byla zřetelně na vzestupu, čemuž se N. Maduro snažil zabránit a roku 2016 ustavil Národní ústavodárné shromáždění, které mělo vypracovat novou ústavu, čímž by fakticky posílil svou moc a zesílil politickou perzekuci. Opozice iniciovala několik protestů, které pokračovaly i v dalším roce a vyžádaly si mnoho mrtvých i zatčených (Jiménez, 2021, s. 13). Napětí mezi vládou a opozicí se stupňovalo.

Národní shromáždění vedené opozicí mělo mezi svými prioritami mimo jiné i prosazení zákona o amnestii nebo referendum o odvolání prezidenta N. Madura. PSUV se rozhodla rychle jednat a snížit dopady volebního výsledku hned několika způsoby. Nejvyšší soud (*Tribunal Superior de Justicia*, dále jen TSJ) a Národní volební rada (*Consejo Nacional Electoral*, dále jen jako CNE) veškeré akce Národního shromáždění systematicky blokovaly. TSJ například učinilo rozhodnutí, které

²⁹ Předvolební kampaň sjednocené opozice byla velmi složitá, jelikož jí byl odepřen přístup ke státní televizi. Opoziční vůdci tak komunikovali především skrz Twitter a Youtube (Fendrychová, 2015).

zabránilo čtyřem zákonodárcům zaujmout svá místa, čímž opozici zbavila její nadpoloviční většiny, která je zapotřebí do CNE a dalších klíčových institucí (Freedom House, 2017). Legislativa přijatá Národním shromážděním byla TSJ opakovaně označována za protiústavní, a to včetně zákona o umožnění zahraniční humanitární pomoci Venezuele a již zmíněného zákona o amnestii politických vězňů. Docházelo také k uvěznování opozičních politiků, novinářů a aktivistů na základě vykonstruovaných obvinění. Počet politických vězňů se v roce 2017 oproti roku 2016 znásobil (Freedom House, 2017).

Caracas se toho roku stal místem masových protestů, které byly násilně rozeznávány bezpečnostními silami za použití slzného plynu. H. Caprilés jako jeden z vůdců opozičního hnutí tehdy prohlásil: „*Nezdáme se. Naším nepřitelem je Maduro. Problémem je Maduro,*“ (Coleman, 2021, s. 78). Politický i ekonomický rozvrat země se projevil na Madurově popularitě, která v roce 2016 klesla o 20 % (Statista, 2022). H. Caprilés, jehož rétorika byla dosud vnímána jako umírněná, prohlásil Madurovu vládu za „satana“ a opozici jako ucelenou, bojující s faktickou diktaturou.

Roku 2016 Národní shromáždění započalo proces referenda o odvolání N. Madura z prezidentské funkce sbíráním podpisů nutných pro jeho uskutečnění. CNE se snažilo o zpomalení procesu ověřováním podpisů, kdy blokovalo sbírání podpisů kvůli údajnému podvodu (Deutsche Welle, 2016). Navzdory obtížím a překážkám způsobeným CNE se opozici podařilo uspořádat referendum a dodržet přitom všechny náležitosti. Návrh referenda nakonec podpořilo sedm milionů Venezuelanů (BBC, 2016).

MUD ve volbách 2015 sice zvítězilo, ale je nutné zdůraznit fakt, že vedení opozice bylo přes veškerou svoji snahu a legální jednání omezováno zákony. Přetrvávalo věznění členů opozice a vláda hrozila všem, kteří by mohli zvažovat odpor režimu; např. státním zaměstnancům bylo řečeno, že pokud referendum podpoří, přijdou o práci. Zákonodárny sbor ovládaný opozicí nebyl prakticky schopen vykonávat svůj ústavní mandát.

Ustanovení nového Národního shromáždění

N. Maduro vydal v květnu roku 2017 dekret o zvolení nového Národního ústavodárného shromáždění, které mělo vytvořit novou ústavu, z důvodu zlepšení hospodářského modelu a zajištění a rozšíření sociálních vládních programů. Všeobecně ale bylo toto rozhodnutí spíše vnímáno jako pokus o upevnění jeho vlastní moci a dosazení do shromáždění vlastních věrných stoupenců. Mimo jiné byla volební pravidla pozměněna tak, aby sloužila ve prospěch vlády (European Parliament, 2017, s. 5). Nové Národní ústavodárné shromáždění převzalo většinu zákonodárných pravomocí parlamentu, mezi hlavní nově přijatá opatření, která výrazně omezovala činnost opozice a poukazovala na zvyšující se represí režimu, patří následující:

- prodloužení mandátu z šesti měsíců na maximálně dva roky;
- vytvoření „Komise pro pravdu“, která má vyšetřovat „násilné činy“ prováděné při nedávných protivládních protestech;
- převzetí pravomoci Národního shromáždění vydávat zákony týkající se mimo jiné „zachování míru, bezpečnosti, svrchovanosti a sociálně-ekonomického a finančního systému“;
- hlasování o postavení opozičních vůdců před soud za velezradu;
- odvolání generální prokurátorky Luisi Ortegové, která se postavila proti vytvoření Ústavodárného národního shromáždění; na její místo vláda jmenovala loajálního Tareka Williama Saaba;
- odkládání termínu regionálních voleb (BBC, 2017a).

Opozice se postavila na odpor tomuto rozhodnutí a zorganizovala protesty. Vláda na demonstrace odpověděla tvrdými represemi, které měly za následek přes 90 mrtvých a více než 1 400 zraněných (Amnesty International, 2017).

Národní shromáždění vedené opozicí se odmítlo podřídit ústavodárnému shromáždění, což de facto znamenalo existenci dvou orgánů, které schvalují legislativu. Mnoho států včetně členských zemí EU či USA ústavodárné shromáždění neuznalo a označili jej za protiústavní. Opozice se zdála rozdělená v názoru, jak postupovat, a ústavodárné shromáždění se tak nadále scházelo a přebíralo moc opozicí kontrolovaného Národního shromáždění (BBC, 2017a). Roku 2017 se status

Venezuely dle hodnotící škály Freedom House snížil z částečně svobodné na nesvobodnou zemi (Freedom House, 2017).

V říjnu 2017 proběhly volby do Národního ústavodárného shromáždění. Průzkumy naznačovaly vítězství MUD, kde koalice mohla získat až 62 % hlasů. Tato predikce se ovšem nenaplnila a PSUV zvítězila v 18 ze 23 států. Tento výsledek byl opozicí považován za podvodný kvůli četným nesrovnalostem kolem voleb jako byla například náhlá změna volebních center, která vedla k demobilizaci voličů (European Parliament, 2017, s. 6). Opozice uspořádala neformální referendum, které mělo symbolicky předvést nesouhlas s přepracováním ústavy. Referenda se zúčastnilo 7,2 milionu Venezuelanů s výsledkem 98 % proti přijetí nové ústavy (European Parliamentary Research Service, 2017, s. 5).

V prosinci 2017 měla proběhnout volba starostů do regionů, což lídři předních opozičních stran Spravedlnost především, Lidová vůle a Demokratická akce bojkotovali a odmítli kandidovat v celostátním hlasování pro místní starosty z důvodu nespravedlivých podmínek. Zde vyvstává otázka, zda byl bojkot ve prospěch opozice. Yon A. Goicoechea bojkot opozice nerespektoval a rozhodl se na starostu kandidovat. Zastával názor, že pokud se opozice vzdá prostoru, který má, bude Madurova vláda pouze silnější a nemá smysl vzdát se kontroly nad okresy, kde mohou zvítězit. Zastával názor, že i přesto, že to nejsou demokratické volby, tak je to to jediné, co opozice může dělat, pokud chce změnit situaci v zemi. Byl ovšem opozicí podezírán ze změny stran a podpory vlády. V reakci na to Y. Goicoechea pronesl, že si právě prožil 14 měsíců „pekla“ za mřížemi a nikdy nebude vyjednávat s vládou (Otis, 2017).

Tento jev je ukázkou rozdílných postojů opozičních vůdců. V reakci na neúčast opozičních stran ve starostovských volbách Národní ústavodárné shromáždění vydalo zákaz těmto stranám účastnit se nadcházejícího roku kandidatury v prezidentských volbách. N. Maduro ve svém projevu řekl, že opoziční strany „*zmizely z politické mapy*“ (BBC, 2017b). Madurovy kroky k omezení opozice se zdály úspěšné; uvěznil některé z nejpopulárnějších opozičních vůdců a dalším zabránil se voleb účastnit. PSUV obsadila guvernéra státu Zulia poté, co opoziční kandidát, který vyhrál volby, odmítl složit přísahu ústavodárnému shromáždění. Národní ústavodárné shromáždění se stalo nadřazeným, a nahradilo tak Národní shromáždění při navrhování nové ústavy

(Freedom House, 2018). Dle S. Huntingtona by měl být proces demokratizace usnadněn, pokud by ve vládě i v opozici převládaly prodemokratické skupiny, nikoliv však odpůrci či extremisté. V Madurově nedemokratické vládě však dlouhodobě převažují jeho stoupenci, které demokratickou opozici značně omezují, jak je patrné i z výše popsaných příkladů.

CNE se skládá z pěti členů, z nichž čtyři jsou spojeni s PSUV, což naznačuje značnou politickou manipulaci a regulaci opozice. Členové opozice jsou nadále pronásledováni, vězněni a je jim bráněno účastnit se na politickém procesu. H. Caprilesovi bylo dokonce zakázáno vykonávat veřejnou funkci na dobu 15 let kvůli údajným finančním nesrovnalostem a mnoho starostů bylo odvoláno z funkce, protože nezabránili demonstrantům v blokování silnic. Počet politických vězňů se k roku 2017 zvýšil z počtu 103 na 600. Colectivos, které jsou přidružené ke státu, se snažily zastrašit voliče opozice skrze beztrestné páchaní násilných činů na civilistech. (Freedom House, 2018) Vítězství koalice MUD v roce 2015 sice ukázalo schopnost opozice prosadit se, ale neprokázalo schopnost vlivu v tvorbě politik.

Faktické nahrazení Národního shromáždění ústavodárným shromážděním odstranilo členy opozice z jejich demokraticky zvolených funkcí. V listopadu 2017 Národní ústavodárné shromáždění vydalo zákon o nenávistných projevech. Tento zákon nařizuje zavádí udělování pokut a vězení až na 20 let potenciálním odpůrcům za jakékoliv projevy, a to i v médiích či na sociálních sítích, které budou nenávistné vůči venezuelskému lidu. Opozice tento zákon odsoudila jako nástroj namířený proti odpůrcům Madurova režimu (Bahouňková, 2017). Z občanskoprávních a trestních věcí vymizel řádný proces. Odpůrci vlády a vládnoucí strany jsou běžně stíháni a zadržováni bez ohledu na uskutečnění řádného procesu (Amnesty international, 2019).

Opozice dvakrát vyvinula iniciativu vést dialog s venezuelskou vládou. Nejprve byl dialog veden za přítomnosti papežského vyslance, bývalého kolumbijského prezidenta a generálního tajemníka Unie Jihoamerických národů Ernesta Sampera, bývalého španělského premiéra Josého Zapatera a dalších. Tento dialog byl ale opozicí přerušen poté, co vláda pozastavila proces referenda o odvolání prezidenta z funkce. Brzy na to proběhl další pokus o dialog mezi N. Madurem

a opozicí, ale po nesplnění podmínek stanovených opozicí venezuelskou vládou bylo od rozhovorů opět upuštěno.

Předčasné prezidentské volby

Roku 2018 došlo k předčasným prezidentským volbám, v nichž byla hlavním opozičním lídrům H. Caprilésovi a L. Lópezovi zakázána účast. Volby drtivě vyhrál N. Maduro s výsledkem 67,9 % hlasů. V prezidentských volbách byli další dva protikandidáti. Hlavním Madurovým vyzyvatelem byl Henri Falcon ze strany AP, který výsledek voleb označil za nelegitimní (Sál, Kondárová, 2019). Druhým Madurovým protikandidátem byl méně známý evangelický pastor Janier Bertucci (Seelke, 2018). Při volbách byla zaznamenána rekordní neúčast; k volbách přišlo pouze 46 % Venezuelanů, přičemž v roce 2013 dosahovala volební účast 80 %. Dle Černínského paláce volby postrádaly základní demokratické prvky a nízká volební účast znamenala rezignovanost a obavy občanů (Bahouňková, Hosenseidlová, 2018). Při volbách se voliči např. museli prokazovat speciálními tzv. vlasteneckými průkazy, které byly zavedeny pro přijímání dotovaných potravin. Tento krok sloužil ke sledování voličů a odvolání potravinové pomoci a dalších služeb pro ty, kdo by nehlasovali. Volby tak byly v rozporu s několika politickými právy. Byl porušen princip transparentnosti a Madurův režim použil složitou humanitární situaci jako politický nástroj k nátlaku na voliče (Hernández, 2019).

Národní shromáždění proto tyto volby spolu s dalšími 50 zeměmi včetně Spojených států a Austrálie považuje za neplatné. Evropská unie uvedla, že volby nesplňují „*minimální mezinárodní standardy pro důvěryhodný proces*“ (Bahouňková, Hosenseidlová, 2018). Za nedemokratické a nesvobodné označila volby i tzv. Lidská skupina³⁰. Naopak výsledek voleb uznala Čína, Kuba, Írán, Rusko, Sýrie, Turecko a další (Bahouňková, Hosenseidlová, 2018). Skóre týkající se svobody volebního procesu a spravedlivých voleb tak dle Freedom House z roku 2018 kleslo z čísla dva

³⁰ Lidská skupina je skupina patnácti amerických zemí, mezi nimi je Argentina, Brazílie, Chile, Ekvádor, Guatemala, Haiti, Honduras, Kanada, Kolumbie, Kostarika, Mexiko, Paraguay, Peru Salvador, Venezuela. (Canada, 2021)

na nulu³¹. Zákonomádný sbor ovládaný opozicí neměl od voleb roku 2015 žádnou praktickou schopnost vykonávat svůj ústavní mandát. Stále se zhoršující ekonomická a humanitární krize v zemi vedla k migrační krizi. K roku 2018 emigrovaly více než tři miliony Venezuelanů (Freedom House, 2018). Dle teorie S. Huntingtona musí být proces demokratizace postaven na institucionálním jádře, kde jsou lídři voleni většinou obyvatelstva skrze konkurenční volby. Nedemokratický režim ve Venezuele institucionální jádro nepostrádají, ale volby jsou značně zmanipulované, což proces demokratizace notně komplikuje.

Střety mezi Madurovou a Guaiódovou frakcí

Dle pokynů S. Huntingtona se opozice pro proces demokratizace správně zaměřila pozornost na pochybnou legitimitu nedemokratického režimu. Demokraticky zvolené Národní shromáždění označilo v lednu 2019 N. Madura za nelegitimního vůdce a prohlásilo svého předsedu Juana Guaidóa za prozatímního prezidenta Venezuely a ten hned poté navrhoval vytvoření přechodné vlády a uspořádání nových voleb. Juan Guaidó byl opozičním lídrem strany Lidové vůle. K tomuto vývoji došlo po inauguraci N. Madura na druhé funkční období, což bylo bojkotováno opozicí z důvodu nesrovnalostí voleb. J. Guaidó označil Madurovo znovuzvolení z května 2018 za zmanipulované a v takovém případě má předseda Národního shromáždění právo stát se úřadujícím prezidentem Venezuely a k vytvoření přechodné vlády a uspořádání nových voleb. J. Guaidó ve svém projevu před Národním shromážděním pronesl: *„Přisahám, že formálně převezmu národní výkonné pravomoci jako úřadující prezident Venezuely, abych ukončil uzurpaci, sestavil přechodnou vládu a uspořádal svobodné volby,“* (Deutsche Welle, 2019). Těmito a dalšími výroky splnil J. Guaidó další z hlavních pokynů S. Huntingtona, kdy se snažil vytvořit pocit nevyhnutelnosti procesu demokratizace.

Další akcí, kterou se opozice snažila urychlit Madurův odchod, bylo neformální hlasování Shromáždění o případném zákonu o amnestii. Tento zákon měl za cíl získat podporu armády, zprostil by totiž viny vojáky i policisty, kteří by podpořili

³¹ Dle Freedom House skóre 0 představuje nejnižší stupeň svobod a 4 nejvyšší stupeň svobod. (Freedom House, 2018)

opoziční „restituci demokracie“ (Coleman, 2021, s. 86). J. Guaidó promluvil k armádě také přes sociální síť Twitter, kdy napsal: „*všem národním ozbrojeným silám, naše výzva je jasná – z tohoto parlamentu podáváme ruku a žádáme vás, abyste přešli na stranu ústavy a lidu, vašeho lidu*“ (Deutsche Welle, 2019). Zde je patrný pokus lídra opozice o splnění druhého Huntingtonova pokynu pro demokratizátory při reformě autoritářských režimů, kdy se J. Guaidó snažil ujistit skupinu odpůrců symbolickými ústupky. Loajalita armády ale i přesto dosud zůstala na straně N. Madura. Z toho vyplývá, že opoziční lídr se pokoušel o získání armády nebo alespoň o její neochotu bránit režim, což také odpovídá Huntingtonovu pokynu pro demokratizátory při svržení autoritářských režimů.

J. Guaidó si okamžitě získal podporu mezinárodních společenství včetně Spojených států, mnoha evropských států, Argentiny, Brazílie, Kanady, Kolumbie, Kostariky, Chile, Ekvádoru a Peru. Americký ministr zahraničí Mike Pompeo vyzýval N. Madura k odstoupení z úřadu. V návaznosti na to N. Maduro přerušil veškeré diplomatické styky s USA. Legimititu J. Guaidóa neuznalo Turecko, Rusko, Čína, Írán, Kuba, Bolívie a Nikaragua (Andersson, 2019). USA naléhaly na Radu bezpečnosti OSN, aby tlačila na Venezuelu k uspořádání nových prezidentských voleb. Svými odvážnými kroky si J. Guaidó získal podporu tisíce lidí včetně mnoha studentských příznivců. Mezinárodní spolupráce s opozicí se ukázala při tajné cestě J. Guaidóa z Caracasu do města Cucuta, které leží na kolumbijské straně hranice. Tato cesta je spojována se snahou o přepravu humanitární pomoci přes hranice. N. Maduro trval na tvrzení, že Venezuelu žádná humanitární krize netrápí a pomoc nepotřebuje (Coleman, 2021, s. 88).

Venezuelu zasáhla další masivní vlna protestů, když obyvatelé vyšli do ulic na podporu svého nového prezidenta. Tito aktivisté se v ulicích střetávali s násilným odporem colectivos a bezpečnostními silami. V této souvislosti byly hlášeny desítky mrtvých. J. Guaidó vyzýval k pokračování v protestech (Amnesty International, 2019). Tento krok je rozporuplný dle Huntigtonových normativních pokynů pro demokratizárotu při procesu „nahrazení“, jelikož S. Huntington doporučuje povzbuzení nespokojených skupin k podpoře demokracie, ale zároveň klade důraz na hlásání nenásilí. Opoziční podpora protestů, při nichž dochází k násilí, může být lehce

zneužita nedemokratickou vládou k diskreditaci opozice. Z této kapitoly je patrné, že opozice splnila i další Huntingtonova doporučení, a to vyjádření nesouhlasu s režimem při každé příležitosti a kontakt se světovými médii a zahraničními lidskoprávními a nadnárodními organizacemi.

Volba předsedy Národního shromáždění

Na začátku roku 2020 byl J. Guaidó znovuzvolen předsedou venezuelského opozičního Národního shromáždění. Když se ale J. Guaidó pokoušel dostavit na ustavující schůzi, byl mu armádou zablokován vstup. To umožnilo PSUV zvolit vlastního kandidáta, Luise Parru, za předsedu Národního shromáždění, který stihl složit přísahu předtím, než se J. Guaidóovi podařilo dostat se přes bezpečnostní složky. Juanu Guaidóovi a jeho příznivcům se podařilo vstoupit do budovy Shromáždění 7. ledna a s odpojením elektřiny zopakovali přísahu a připsali mu symbolické vítězství. Spojené státy, Evropská unie, Kanada a mnoho latinskoamerických států tento čin odsoudily a znovu potvrdily svou podporu J. Guaidóa jako právoplatného prezidenta Bolívarovské republiky Venezuela. Parlamentní volby v roce 2020 byly dle zprávy Freedom House z roku 2020 charakterizovány *„diskvalifikací prominentních opozičních kandidátů, zneužíváním veřejných zdrojů vládou, nerovným přístupem ke státu ovládaným médii, sníženou přítomností mezinárodních pozorovatelů a zastrahováním ze strany státu“* (Freedom House, 2020).

Kvůli pandemii COVID-19 byl v březnu 2020 vyhlášen ve Venezuele nouzový stav a země byla izolována. Vymáhání omezení pohybu obyvatel N. Maduro svěřil ozbrojeným silám, které se často uchýlovaly k násilí (Reid, 2020c). Masová migrace ze země ovšem pokračovala a dle zprávy Mezinárodního měnového fondu by emigrace ze země mohla do konce roku 2023 dosahovat 10 milionů lidí. Ekonomika se od nástupu N. Madura k moci roku 2013 propadla o 70 % (Reid, 2020a).

Na začátku roku 2020 se vedly debaty mezi vládou a opozicí o jmenování nových členů volebního orgánu. Problémem byl ale fakt, že přibližně třicet opozičních zákonodárců bylo Madurovým loutkovým soudnictvím zbaveno poslanecké imunity a byli posláni do exilu nebo vězení (Reid, 2020a). Zároveň byla opozice nejednotná v otázce parlamentních voleb, které se konaly 6. prosince. Část opozice chtěla

nesvobodné a nespravedlivé volby bojkotovat a místo toho plánovala prodloužit životnost odcházející sestavy, pro což ale neexistuje žádný ústavní základ. Druhá část opozice v čele s L. Leónem vnímala neúčast ve volbách jako špatnou politickou strategii. Radikálnější postavy opozice vnímají jako jedinou možnost pro přežití ve Venezuele uzavírání dohod s Madurovou vládou. Postoje a cíle opozice byly nejednotné, což je dle S. Huntingtona zřetelnou překážkou v procesu demokratizace. Popularita Juana Guaidóa klesla z 61 % na 43 % pravděpodobně kvůli frustraci, že se mu nepodařilo sesadit N. Madura, stále ale zůstává nejpopulárnějším venezuelským politikem (Reid, 2020c).

Naděje na spolupráci

Pochybné vítězství N. Madura v květnových volbách 2020 vedlo desítky západních zemí k označení N. Madura za diktátora a izolování jeho režimu. Spojené státy v čele s prezidentem Donaldem Trumpem zpřísnily finanční sankce namířené proti N. Madurovi a jeho politickým spojencům. Americké společnosti, které patřily k největším odběratelům venezuelské ropy, mají s nedemokratickým režimem zakázáno obchodovat. V roce 2021 ale chtěl N. Maduro snížit mezinárodní tlak a doufal v přívětivější administrativu nového amerického prezidenta Joea Bidena, který by zmírnil americké sankce uvalené Donaldem Trumpem. N. Maduro přestal popírat humanitární krizi ve Venezuele a dovolil Světovému potravinovému programu OSN vstup do země (The Economist, 2021a).

Madurova administrativa dále vyslala tým k vyjednávání s opozicí a v rámci přípravy na regionální volby se vláda a některé složky opozice dohodly na vytvoření nové Národní volební rady CNE. Ta je sice stále vychýlená ve prospěch režimu, ale dva z jejích pěti členů jsou napojeni na opozici (dříve to byl pouze jeden), což by mělo vést k posunutí dialogu (European Union Election Observation Mission in Venezuela, 2021). Volební pozorovací mise EU označila CNE jako nejvyváženějších za posledních 20 let. Je ale pravděpodobné, že tento krok N. Maduro učinil proto, aby rozdělil opozici. J. Guaidó návrh N. Madura odmítl, jelikož jej vnímal jen jako „vnucení režimu“ a zastával postoj bojkotu voleb. Naopak bývalý prezidentský kandidát H. Capriles vnímal dohodu jako nejpozitivnější krok od zvolení H. Cháveze

v roce 1998. Zde je opět patrná nejednotnost opozice. Pro umožnění rozhovorů opozice požaduje propuštění politických vězňů, předčasné prezidentské volby a přijetí zahraničních pozorovatelů pro všechny budoucí průzkumy. Režim chce na oplátku zrušení všech sankcí, uvolnění prostředků zmrazených Spojenými státy a dalšími zeměmi a uznání konkurenčního Národního ústavodárného shromáždění (The Economist, 2021a).

Za účelem dohod se opoziční skupiny a Madurova vláda setkaly začátkem srpna 2021 v Mexico City. Za zprostředkování norské vlády podepsaly vládní a opoziční vyjednávací týmy Memorandum o porozumění (*Memorando de entendimiento*) (Gugerli, 2022). To stanovilo seznam podmínek a priorit, jehož hlavní body byly nadcházející:

- Slib, aby se dbalo především na blaho venezuelského lidu
- Ochrana venezuelské ústavy, která byla ustanovena v roce 1999
- Závazek k posílení inkluzivní demokracie a kultury politické tolerance a soužití
- Odpovědnost a obecná přednost venezuelského práva, včetně práv na život, svobody, spravedlnosti, rovnosti, solidarity, demokracie, sociální odpovědnosti a přednosti lidských práv, etiky a politického pluralismu
- Respektování lidských práv a vyšetřování a trestání jejich porušování
- Ochota dohodnout se na nezbytných podmínkách pro uskutečnění volebních procesů stanovených v Ústavě se všemi zárukami
- Pochopení potřeby zrušit sankce vůči venezuelskému státu, který si nárokuje nezczizitelné právo národa na nezávislost, svobodu, suverenitu, imunitu, územní celistvost a národní sebeurčení
- Odmítání jakékoli formy politického násilí proti venezuelskému státu a jeho institucím
- Závazek ke stabilizaci a obraně produktivní, diverzifikované a solidární ekonomiky
- Uznání předchozí humanitární iniciativy, zejména zřízení *Vládní strategie pro očkování a Světového potravinového programu*
- Uznání potřeby vytvořit společnou vizi budoucnosti všech Venezuelanů

- Pozvání členů mezinárodního společenství, aby tento proces doprovázeli (Gómez, Pérez, & Nylander, 2021).

Memorandum o porozumění také navrhlo agendu s prioritami pro proces dialogu, a to:

- Politická práva pro všechny
- Volební záruky pro všechny a volební harmonogram voleb s pozorováním
- Zrušení sankcí a navrácení majetku
- Respekt k ústavnímu právnímu státu
- Politické a společenské soužití, zřeknutí se násilí a odškodnění obětí násilí
- Ochrana národního hospodářství a opatření sociální ochrany pro venezuelský lid
- Záruky implementace, sledování a ověřování toho, co bylo dohodnuto (Gómez, Pérez, & Nylander, 2021).

Vyjednávání měla další dvě části. V druhém kole na začátku září se jednalo především o naléhavých potřebách humanitární nouze Venezuely v oblastech zdraví a výživy. Vyjednávací týmy uzavřely dohodu o zřízení Programu sociální péče (*Mesa de Atención Social*). Třetí kolo jednání proběhlo na konci září a týkalo se především otázky obnovy právního státu a nastolení nestranného soudního systému (Gugerli, 2022).

Jelikož mezi Madurovou vládou a opozicí proběhly už dva pokusy o jednání bez plodného výsledku, vyskytlo se mnoho skeptiků, kteří tvrdili, že opozice na jednání pouze ztrácí čas. Jednání z Mexika jsou ovšem jiná v tom, že se jim dostalo mezinárodní podpory. Maduro a opoziční koalice podepsalo Memorandum o porozumění za přítomnosti Norska, které bylo v roli mediátora. Dohodě přihlíželi mexický ministr zahraničí, Nizozemsko a Rusko, které se zúčastnilo jako jeden ze skupiny „přátel režimu“ (The Economist, 2021b). Opozice a nedemokratická vláda spolu jednají, což dle teoretických předpokladů vhodným základem demokratických tranzicí. Jedná se o pozitivní příslib do budoucna, který je nicméně umenšován pokračující nejednotou opozice a slabými výsledky jednání.

Nutno závěrem podotknout, že k roku 2021 zaznamenal ústav Amnesty International umocnění krize lidských práv v důsledku dopadu pandemie COVID-19.

Projevuje se pokračování politiky represí vládou N. Madura realizované v mimosoudních popravách, nadměrném použití síly, svévolném zadržování a mučení, nespravedlivých procesech, omezení svobody projevu a shromažďování a dalším špatném zacházení s osobami, jejichž názory jsou považovány vůči vládě za kritické (Amnesty International, 2021). Dle statistiky Freedom House mají občanská práva ve Venezuele skóre 13 bodů z 60 a politická práva jen jeden bod ze 40. To znamená, že celkově status Venezuely dosahuje 16 bodů ze 100; status Venezuely v žebříčku *svobody ve světě* je tedy značen jako nesvobodný³² (Freedom House, 2022).

ROK	UDÁLOST
1999	Hugo Chávez v prezidentském úřadu; schválení nové venezuelské ústavy; záplavy a sesuvy půdy
2002	Požadavky opozice na odvolání H. Cháveze z prezidentského úřadu; stávkový v ropném průmyslu
2004	Zákon o společenské odpovědnosti rozhlasu a televize
2006	H. Chávez byl znovuzvolen prezidentem;
2009	Ústavní referendum – neurčité znovuzvolení pro všechny výkonné funkce
2012	Opoziční lídr H. Capriles prohrál v prezidentských volbách s H. Chávezem
2013	Nicolás Maduro přebírá prezidentský úřad
2014	Násilné potlačení protestů; zatčení Leopolda Lópeze
2015	Koalice MUD vítězí v parlamentních volbách; omezení svobody internetu; zatčení opozičního lídra Leopolda Lópeze
2016	Vznik Národního ústavodárného shromáždění; národní shromáždění vedené opozicí uspořádalo referendum o odvolání N. Madura z úřadu
2017	Volby do Národního ústavodárného shromáždění;

³² Status země v žebříčku Svoboda ve světě závisí na celkovém skóre politických práv na stupnici 0–40 a na celkovém skóre občanských svobod na stupnici 0–60. Nula přitom znamená nejnižší politická práva, občanské svobody, nebo celkovou svobodu země ve světě (Freedom House Methodology, 2021).

	<p>TSJ zbavilo Národní shromáždění pravomocí a převzalo legislativní funkce; regionální volby; zvýšený dohled a nadměrné používání síly státními složkami; násilné potlačování protestů; počet politických vězňů přesáhl 600</p>
2018	<p>Předčasné prezidentské volby, jejichž vítězem se stal N. Maduro – volby brány za nelegitimní, kandidátům opozičních stran byla zakázána účast; k roku 2018 emigrovaly tři miliony Venezuelanů; demokraticky zvolené Národní shromáždění prohlásilo J. Guaidóa za prozatímního prezidenta Venezuely; předběžné vyšetřování zločinů proti lidskosti u ICC</p>
2019	<p>J. Guaidó se na svou stranu neúspěšně pokusil získat armádu; mezinárodní společenství vyjádřila J. Guaidóovi podporu; N. Maduro přerušil diplomatické vztahy s USA</p>
2020	<p>J. Guaidóovi byl zamezen vstup na ustavující schůzi, kde měl být znovuzvolen předsedou Národního shromáždění; PSUV zvolilo předsedou svého kandidáta Luise Parru; v reakci na pandemii COVID-19 byl v březnu vyhlášen nouzový stav; pozorovací mise OSN zjistila, že státní aktéři se dopustili rozsáhlého porušování lidských práv, z nichž byly některé přirovnány ke zločinům proti lidskosti</p>
2021	<p>Jednání opoziční koalice s Madurovou vládou v Mexiku; podepsání Memoranda o porozumění</p>

Tabulka 7: klíčové události ve Venezuele v letech 1999–2021

Závěr

Bakalářská práce si klade za cíl přispět k odborné debatě a rozšířit povědomí o jednání venezuelské opozice zmapováním jejího dosavadního jednání a kritickým zhodnocením možných faktorů, které zapříčinily neúspěch venezuelské opozice ve snaze o tranzici nedemokratického k demokratickému režimu, a to v časovém období od převzetí prezidentského úřadu N. Madurem roku 2013 po stav země ke konci roku 2021. Autorka se dále pokusila kriticky zhodnotit i kladné kroky provedené opozicí a možné úspěchy ve snaze přeměny režimu. Autorka si v úvodu práce položila tyto výzkumné otázky: *Které faktory zapříčinily neúspěch venezuelské opozice ve snaze o tranzici k demokratickému režimu? Napodobují činy venezuelské opozice teoreticky předpokládané aktivity, jež mají přispět k úspěšné tranzici do demokratického režimu? Které kroky opozice můžeme považovat za úspěšné? Jak se vyvíjela venezuelská opozice od počátky vlády Nicolace Madura?* K zodpovězení těchto otázek autorka provedla analýzu venezuelského případu a opozice za pomoci aplikování teoretických předpokladů.

V první části práce autorka představila teorii demokratizace z pohledu několika význačných teoretiků. S nejstarší studií demokratizace přišel již v 18. století A. de Tocqueville. Podrobněji pak demokratické procesy analyzoval Robert Dahl a na něj navázal S. Huntington. Dalšími významnými teoretiky, z jejichž prací autorka vycházela, byli A. Stepan, A. Przeworski, P. Schmitter a V. Buslenko. V českém prostředí se teorií demokratizace zabývají autoři V. Dvořáková, J. Kunc a M. Kubát.

Autorka představila dilema Adam Przeworského, podle kterého se k nastolení demokracie prodemokratické síly musí sjednotit proti nedemokratickému režimu, ale zároveň musí mezi sebou strany soutěžit, jelikož samotnou podstatou demokracie je soutěž mezi politickými silami s protichůdnými zájmy. Tento předpoklad opozice splňovala v prvních letech své existence, od roku 2019 se ovšem stále více vyznačuje svou nejednotou. Z teorie A. Przeworského také vyplývá, že zcela zásadní úlohu v tranzici z nedemokratického do demokratického režimu sehrává domácí opozice v daném státě. Tato studie pokračovala rozebráním definice samotné opozice, k čemuž autorka využila studii V. Buslenka. Ten rozlišil společenskou opozici od politické opozice, jejímž úkolem je nejen vzdorovat, ale především uskutečnit změny a reformy

skrze plánovitou činnost. Venezuelská opozice tedy odpovídá Buslenkově definici politické opozice. Práce pojímá i typologii M. Kubáta, který rozdělil opozici na sensu stricto a sensu largo; v případě o venezuelské opozice hovoříme o sensu stricto, tedy ne o žádném aktivistickém hnutí, ale o institucionalizované opozici, která je stranická, účastní se voleb, byla zvolena do Kongresu apod.

V jedné z podkapitol se autorka věnuje třetí vlně demokratizace, jejíž počátek S. Huntington datuje k roku 1974. Významný teoretik ve třetí vlně demokratizace identifikuje tři základní procesy demokratizace: transformaci, nahrazení a proměnu. Transformace nastává, když se vládnoucí elity ujímají vedení při zavádění demokracie, po svržení nedemokratického režimu následuje nahrazení, a pokud dojde k procesu demokratizace skrz společné akce opozice, tak dochází k proměně. U každého z přechodových procesů autorka uvedla jednotlivé normativní pokyny pro demokratizátory, které by měli pro úspěšný proces demokratizace splnit. Splnění či nesplnění jednotlivých pokynů autorka pozorovala v dané části práce.

A. Stepan definoval úkoly demokratické opozice, které jsou nutné k oslabení nedemokratického režimu a zlepšení podmínek pro demokratizaci. Konkrétně se jedná o vznik a setrvání opozice, vzdorování integrace do režimu, ochrana autonomních oblastí, zpochybnění legitimacy režimu, zvýšení nákladů na nedemokratické vládnutí a vytvoření důvěryhodné demokratické alternativy. Veškeré tyto kroky opozice dodržela. Opozici se ale nepodařilo splnit další z podmínek A. Stepana: změnit soubor vztahů nadvlády mezi základní skupinou stoupců režimu, donucovacím aparátem, který udržuje režim u moci, pasivními stoupci režimu, nedemokratickými vůdci režimu, aktivními odpůrci režimu a pasivními odpůrci režimu. I přesto, že se J. Guaidó snažil ujistit skupinu odpůrců symbolickými ústupky, tak lojalita armády zůstala na straně N. Madura.

Práce byla vystavěna na sledování výskytu teoretických předpokladů na konkrétním venezuelském případě. Autorka popsala cíle a jednání vnitřní venezuelské institucionalizované opozice, ukázala proměny venezuelského režimu a nastínila změnu stavu společnosti. Z existujících opozičních politických stran autorka sledovala činnost především opoziční koalice MUD, která je hlavním aktérem působícím na

domácí politické scéně. Autorka shrnula i období za vlády Huga Cháveze v letech 1999 až 2013.

V empiricko-analytické části práce autorka uvedla rozdělení časového období na tři etapy, které používá Maryhen Jiménez ve svém výzkumu *Contesting Autocracy: Repression and Opposition Coordination in Venezuela*. Třetí etapa ovšem dle dělení M. Jiménez končí rokem 2018; tuto etapu tedy autorka protáhla až do roku 2021. Přehled klíčových událostí, které se odehrály ve Venezuele v letech 1999 a 2021 autorka uvedla v tabulce číslo sedm.

K odpovědi na výzkumné otázky autorka shrnuje a propojuje poznatky této studie. Faktorů, které zapříčinily neúspěch venezuelské opozice ve snaze o tranzici k demokratickému režimu může být mnoho. Spoustu z nich práce ovšem nemohla pokrýt, protože nemají jádro pouze v konání domácí venezuelské opozice. Dle empirických zjištění patří mezi hlavní příčiny neúspěch opozice v získání bezpečnostních složek na svou stranu – nebo alespoň jejich neochota bránit režim – a nenastolení okamžitého procesu demokratizace, jakmile se opozice dostala k moci. Opoziční lídři se navíc roku 2020 začali rozcházet v názorech ohledně postoje k bojkotu voleb a jednání s Madurovou vládou. Nejednotnost opozice je dle teoretiků jasnou překážkou k transformaci režimu. Za neúspěšné kroky opozice můžeme považovat její neschopnost vykonávat svůj úřad po demokratickém zvolení do Národního shromáždění. To bylo znemožněno především vytvořením Národního ústavodárného shromáždění, které bylo pod nadvládou Madurova režimu.

Za významné úspěšné kroky opozice v pokusu o tranzici režimu autorka považuje jednání opozice dle zavedených postupů režimu a ujištění skupin odpůrců symbolickými ústupky, vytvoření pocitu nevyhnutelnosti procesu demokratizace, zaměření pozornosti na pochybnou legitimitu nedemokratického vůdce, neústupnost opozičních lídrů a neustálé pokusy o odvolání N. Madura z funkce, upozorňování na otázky týkající se korupce a brutality režimu, kontakt se světovými médii, zahraničními lidskoprávními a nadnárodními organizacemi, zvolení J. Guaidóa jakožto charismatického a demokraticky smýšlejícího vůdce a mobilizace svých příznivců k demonstracím, které oslabí vládní postoje. Na počátku vlády N. Madura byla opozice sjednocená v koalici MUD a shodovala se na svém hlavním cíli, tedy na

jednotlivých krocích, které podporují demokratizaci a postupné nastolení demokratického režimu. Postupně ale dochází k rozdělování názorů opozičních lídrů, pravděpodobně kvůli dlouhodobému neúspěchu opozice výrazněji oslabit nedemokratický režim N. Madura.

K výzkumu venezuelského případu autorka zaznamenala nedostatek kvalitní literatury. Odborné práce zabývající se venezuelským případem byly často zastaralé nebo absentovaly úplně. Zejména k novodobým událostem musela autorka často vycházet z dat webu Freedom House nebo z mediálních zdrojů, jako je The Economist nebo ČT24. Téměř veškeré zdroje, které autorka k napsání této studie využila, byly v anglickém, popřípadě španělském jazyce. Autorka nezaznamenala žádnou relevantní práci napsanou na téma venezuelské opozice v českém prostředí. Limity této práce ale autorka nevidí jen v absenci relevantních primárních zdrojů a nedostatku zdrojů sekundárních, ale i v nemožnosti pokrýt všechny faktory, které vstupují do procesu demokratické tranzice; činnost prodemokratické opozice není jedinou konstantou podílející se na přechodu k demokratickému režimu. Autorčinou ambicí je nicméně rozšířit povědomí o jednání venezuelské opozice v českém akademickém prostředí, v čemž ji výše popsané limity nijak významně nebrání. Autorka doufá, že její práce bude potenciálním výchozím rámcem pro napsání dalších podobných prací, které by se mohly podrobněji zaměřit na jednotlivá časová období, zahrnout další dostatečné a nezbytné podmínky tranzice režimu a věnovat prostor detailnímu studiu relevantních primárních zdrojů, např. z jednání stran demokratického přechodu.

Literatura

Amnesty International. (2021). *Venezuela*. Dostupné z <https://www.amnesty.org/en/location/americas/south-america/venezuela/report-venezuela/>

Andersson, J. (2020, 7. října). Here's a full list of all the countries recognising Juan Guaidó as Venezuela's president, including UK, Spain and France. *iNews*. Dostupné z <https://inews.co.uk/news/world/venezuela-crisis-juan-guaido-president-latest-news-recognised-uk-spain-253979>

Bahouňková, P. (2017, 9. listopadu) Další krok k normalizaci Venezuely: za výroky proti režimu až dvacet let vězení. *ČT24*. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2298484-dalsi-krok-k-normalizaci-venezuely-za-vyroky-proti-rezimu-az-dvacet-let-vezeni>

Bahouňková, P. Hosenseidlová, P. (2018, 21. května). Maduro opět venezuelským prezidentem. Vyhrál volby s rekordně nízkou účastí. *ČT24*. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2485279-prezidentske-volby-ve-venezuele-vyhral-opet-maduro-podle-opozice-si-kupoval-hlasy>

Bachelet, M. (2019, 9. září). *Statement by Michelle Bachelet, UN High Commissioner for Human Rights*. Dostupné z <https://www.ohchr.org/en/statements/2019/09/oral-update-human-rights-situation-bolivarian-republic-venezuela>

BBC (2016, 21. října). Venezuela's Maduro recall referendum drive suspended. *BBC*. Dostupné z <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-37724322>

BBC (2017a, 30. srpna). What has Venezuela's constituent assembly achieved? *BBC*. Dostupné z <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-41094889>

BBC (2017b, 11. prosince) Venezuela opposition banned from running in 2018 election. *BBC*. Dostupné z <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-42304594>

Buslenko, V, (2019). Political Opposition in Transitional Democracies: Categorical Analysis of the Phenomenon. *European Journal of Transformations Studies*. 7(1), 137-146.

Buchtelová, R. Confortiová, Červená, et al. (1995). *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia.

Coleman, D. (2021). *Venezuela Country Review*. Dostupné z webové stránky Country Review.

Congreso Partido Socialista Unido de Venezuela. (2021) *Somos un faro para América Latina y el Mundo*. Dostupné z <http://www.psuv.org.ve/psuv/>

Corrales, J. Penfold, M. (2007). Venezuela: Crowding out the opposition. *Journal of Democracy*. 18(2), 99-113.

Dahl, A. R. (1956). *A preface to democratic theory*. Chicago and London: The university of Chicago Press.

Deutsche Welle (2016, 22. září). Venezuelan officials push for 2017 Maduro recall vote. *Deutsche Welle*. Dostupné z <https://www.dw.com/en/venezuelan-officials-push-for-2017-maduro-recall-vote/a-19567244>

Deutsche Welle (2019, 23. ledna). Venezuelan opposition leader Juan Guaidó declares himself acting president. *Deutsche Welle*. Dostupné z <https://www.dw.com/en/venezuelan-opposition-leader-juan-guaido-declares-himself-acting-president/a-47201512>

Drescher, S. (2022). Alexis de Tocqueville. *Britannica*. Dostupné z <https://www.britannica.com/biography/Alexis-de-Tocqueville>

European Parliament. (2017). *The political crisis in Venezuela*. Dostupné z https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608791/EPRS_BRI%282017%29608791_EN.pdf

European Parliament. (2018). *The Venezuelan migrant crisis*. Dostupné z [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630343/EPRS_BRI\(2018\)630343_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630343/EPRS_BRI(2018)630343_EN.pdf)

European Union Election Observation Mission. (2021, 21. listopadu). *Venezuela 2021 Final Report*. Dostupné z https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_eom_ven_2021_fr_en.pdf

Fendrychová, S. (2015, 7. prosince). Volby ve Venezuele vyhrála opozice. Socialisté utrpěli nejhorší porážku od nástupu Huga Cháveze. *Aktuálně.cz*. Dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/volby-ve-venezuele-vyhrala-opozice-socialiste-utrpeli-nejhor/r~062c46b69ca711e58dc0002590604f2e/>

Freedom House. (2017). *Venezuela*. Dostupné z <https://freedomhouse.org/country/venezuela/freedom-world/2017>

Freedom House. (2018). *Venezuela*. Dostupné z <https://freedomhouse.org/country/venezuela/freedom-world/2018>

Freedom House. (2019). *Venezuela*. Dostupné z <https://freedomhouse.org/country/venezuela/freedom-world/2019>

Freedom House. (2020). *Venezuela*. Dostupné z <https://freedomhouse.org/country/venezuela/freedom-world/2020>

Freedom House. (2021). *Venezuela*. Dostupné z <https://freedomhouse.org/country/venezuela/freedom-world/2022>

Freedom House. (2021). *Freedom in the World 2021 Methodology*. Dostupné z <https://freedomhouse.org/country/venezuela/freedom-world/2021>

Freedom House. (2022). *Venezuela*. Dostupné z <https://freedomhouse.org/country/venezuela/freedom-world/2022>

Government of Canada. (2021, 5. ledna). *Statement from the Lima Group*. Dostupné z https://www.international.gc.ca/world-monde/international_relations-relations_internationales/latin_america-amerique_latine/2021-01-05-lima_group-groupe_lima.aspx?lang=eng

Gómez, Pérez, Nylander. (2021). *Memorando de entendimiento*. Dostupné z <https://www.regjeringen.no/contentassets/d62443bc624041238af2902d356f949c/memorando-de-entendimiento.pdf>

Guevara-Rosas, E. (2017, 10. července). Venezuela: Lethal violence, a state policy to strangle dissent. *Amnesty International*. Dostupné z <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/07/venezuela-violencia-letal-una-politica-de-estado-para-asfixiar-a-la-disidencia/>

Hawkins, D. (2001). Democratization Theory and Nontransitions Insights from Cuba. *Comparative Politics*. 33(4), 441-46.

Hernández, J. I. (2019, 25. ledna) *Venezuela's Presidential Crisis and the Transition to Democracy*. Dostupné z <https://www.csis.org/analysis/venezuelas-presidential-crisis-and-transition-democracy>

Hobsbawm E.J. (1959). *Primitive Rebels*. Manchester: The University Press.

Huntington, P. S (1991). Democracy's Third Wave. *Journal of Democracy*. 2(2), 12-34.

Huntington, P. S. (2009). How Countries Democrtizize. *Political Science Quarterly*. 124 (1), 31-69.

Jiménez, M. (2021). Contesting Autocracy: Repression and Opposition Coordination in Venezuela. *Political studies*. 00(0), 1-22. doi:10.1177/0032321721999975

Kábrt, J. et al. (1991). *Latinsko-český slovník*. Praha: Pedagogické nakladatelství Praha.

Klíč, Z. (2007, 8. března). *Jak se vládne ve Venezuele*. Dostupné z <http://www.cevro.cz/cs/194610-jak-vladne-venezuele>

Kosowska-Gąstoł B. (2011). Teoria opozycji politycznej by Michal Kubát. *Politeja*, 15 (11), 535-542.

Krouse, W. R. (1982). *The Changing Democratic Theory of Robert Dahl*. Chicago: The University of Chicago Press on behalf of the Northeastern Political Science Association.

Kubát, M. (2010). *Politická opozice v teorii a středoevropské praxi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.

Kutiyski, K.Y, Krouwel, A. (2014). Narrowing the Gap: Explaining the Increasing Competitiveness of the Venezuelan Opposition. *Latin American Politics and Society*. 56(4), 71-97.

Loužek, M. (2008). *Samuel Huntington: Třetí vlna. Demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Martinez-Gugerli, K, (2022, 11. březen). *What to Know About the Venezuela Negotiations in Mexico City*. Dostupné z <https://www.venezuelablog.org/what-to-know-about-the-venezuela-negotiations-in-mexico-city>

Møller, J. Skaaning, S. (2013). *Democracy and Democratization in Comparative Perspective*. New York: Routledge.

Maškarinec, P. (2017). *O politické filosofii, demokracii a střední Evropě*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity J.E. Purkyně.

Newman, L. (2019, 9. května). Venezuela: Who are the colectivos? *AlJazeera*. Dostupné z <https://www.aljazeera.com/features/2019/5/9/venezuela-who-are-the-colectivos>

Otis, J. (2017, 8. prosince). Venezuela's opposition in disarray over boycott of mayoral elections. *The guardian*. Dostupné z <https://www.theguardian.com/world/2017/dec/08/venezuela-opposition-boycott-mayoral-elections>

Primero Justicia. (n. r). *Valores para hacer futuro*. Dostupné z http://primerojusticia.org.ve/cms/index.php?option=com_flexicontent&view=item&cid=159&id=150&Itemid=512

Przeworski, A. (1991). *Democracy and the market*. Cambridge: Cambridge University Press.

Reid, M. (2020a, 11. ledna). A crude attempt to stifle what's left of Venezuela's democracy. *The Economist*. Dostupné z <https://www.economist.com/the-americas/2020/01/09/a-crude-attempt-to-stifle-whats-left-of-venezuelas-democracy>

Reid, M. (2020b, 21. března). Venezuela's political quarantine. *The Economist*. Dostupné z <https://www.economist.com/the-americas/2020/03/19/venezuelas-political-quarantine>

Reid, M. (2020c, 10. září). No good options for Venezuela's divided opposition. *The Economist*. Dostupné z <https://www.economist.com/the-americas/2020/09/10/no-good-options-for-venezuelas-divided-opposition>

Sartori, G. (1966). Opposition and Control: Problems and Prospects. *Government and Opposition*, 1(2), 149-154.

Sál, M. Konrádová, M. 2019. *Venezuela: Demonstracemi k demokracii?* <https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2019/06/Venezuela-%E2%80%93-demonstracemi-k-demokracii-IPPS.pdf>

Seelke, R.C. (2018, 20. května). *Venezuela's 2018 Presidential Elections*. Dostupné z <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN10902>

Schmitter, C. P. (2017). The Role of Elites in Democratization. *Journal of Chinese Political Science*. 23(33), 33-45.

Shu, R., Xiaofan, D. (2018). "Socialism of the 21st Century" in Latin American Countries: Major Challenges and Prospects. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. 181(4), 388-391.

Sobota, J. Pilátová, M. (2013, 6. března). Konec Huga Cháveze. *Respekt*. Dostupné z <https://www.respekt.cz/nekolid/konec-huga-chaveze>

Statista. (2021). *Approval rates of Venezuelan presidents 2004-2018*. Dostupné z <https://www.statista.com/statistics/1060090/presidents-approval-rate-venezuela/>

Stepan, A. (1997). Democratic Opposition and Democratization Theory. *Government and Opposition*. 32 (4), 657-673.

Stoke, W. H. (1935). De Tocqueville on Democracy. *Prairie Schooner*. 9(4). 260-264.

Tucker, D. (2019, 2. května). Venezuela: State steps up repression of protests in the midst of the crisis. *Amnesty International*. Dostupné z <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/05/venezuela-state-steps-up-repression-protests-crisis/>

The Carter Center. (2012). *Study Mission to the October 7, 2012, Presidential election in Venezuela*. Dostupné z https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/news/peace_publications/election_reports/venezuela-2012-election-study-mission-final-rpt.pdf

The Economist. (2002, 11.dubna). Towards the endgame. *The Economist*. Dostupné z <https://www.economist.com/the-americas/2002/04/11/towards-the-endgame>

The Economist. (2005, 8. prosince). All power to chavismo. *The Economist*. Dostupné z <https://www.economist.com/the-americas/2005/12/08/all-power-to-chavismo>

The Economist. (2012, 13. října). Stuck with him. *The Economist*. Dostupné z <https://www.economist.com/the-americas/2012/10/13/stuck-with-him>

The Economist. (2013a, 6. března). From limbo to turmoil. *The Economist*. Dostupné z <https://www.economist.com/americas-view/2013/03/06/from-limbo-to-turmoil>

The Economist (2013b, 15. června). Beside the point. *The Economist*. Dostupné z <https://www.economist.com/the-americas/2013/06/15/beside-the-point>

The Economist (2021a, 5. června). Venezuela's strongman wants better relations with the United States. *The Economist*. Dostupné z <https://www.economist.com/the-americas/2021/06/03/venezuelas-strongman-wants-better-relations-with-the-united-states>

The Economist. (2021b, 4. září). Nicolás Maduro's regime and the Venezuelan opposition meet in Mexico. *The Economist*. Dostupné z <https://www.economist.com/the-americas/2021/09/04/nicolas-maduro-s-regime-and-the-venezuelan-opposition-meet-in-mexico>

Voluntad Popular. (n. r.) *Nuestra Plataforma*. Dostupné z <https://voluntadpopular.com/nuestra-plataforma/#1611013954803-39328fc5-6fab>

Watts, J. (2013, 15. dubna). *The guardian*. Dostupné z <https://www.theguardian.com/world/2013/apr/15/nicolas-maduro-wins-venezuelan-election>

Winter, Ch. (2017, 14. září) Who makes up Venezuela's political opposition? *Deutsche Welle*. Dostupné z <https://www.dw.com/en/who-makes-up-venezuelas-political-opposition/a-40513910>

Zastupitelský úřad ČR v Brazílii. (2011) *Souhrnná teritoriální informace Venezuela*. Dostupné z https://www.mzv.cz/file/774251/_1109#:~:text=Bezpe%C4%8Dnostn%C3%AD%20situace%20ve%20Venezuele%20je,a%20to%20i%20ve%20dne

Seznam použitých zkratk

PSUV	Partido Socialista Unido de Venezuela
AD	Demokratická akce
ABP	Aliance nebojácných
AP	Progresivní postup
CNE	Národní volební rada
COPEI	Výbor pro nezávislou volební politickou organizaci
EU	Evropská unie
MUD	Kulatý stůl Demokratické jednoty
PJ	Spravedlnost především
TSJ	Nejvyšší soud
UNT	Nová éra
USA	Spojené státy americké
VP	Lidová vůle
VV	Vente Venezuela

Seznam tabulek

TABULKA 1: POLITICKÉ SKUPINY ZAČLENĚNÉ DO DEMOKRATIZACE	18
TABULKA 2: POKYNY PRO DEMOKRATIZÁTORY 1: REFORMA AUTORITÁŘSKÝCH REŽIMŮ	20
TABULKA 3: POKYNY PRO DEMOKRATIZÁTORY 2: SVRŽENÍ AUTORITÁŘSKÝCH REŽIMŮ	21
TABULKA 4: POKYNY PRO DEMOKRATIZÁTORY 3: VYJEDNÁVÁNÍ O ZMĚNÁCH REŽIMU – PRO DEMOKRATICKÉ REFORMÁTORY VE VLÁDĚ	22
TABULKA 5: POKYNY PRO DEMOKRATIZÁTORY 3: VYJEDNÁVÁNÍ O ZMĚNÁCH REŽIMU – PRO UMÍRNĚNÉ DEMOKRATY V OPOZICI	22
TABULKA 6: POKYNY PRO DEMOKRATIZÁTORY 3: VYJEDNÁVÁNÍ O ZMĚNÁCH REŽIMU – PRO VLÁDNÍ I OPOZIČNÍ DEMOKRATIZÁTORY	22
TABULKA 7: KLÍČOVÉ UDÁLOSTI VE VENEZUELE V LETECH 1999–2021	48

Abstrakt

Příčiny neúspěchu venezuelské opozice ve snaze o tranzici nedemokratického k demokratickému režimu.

Bakalářská práce je příspěvkem do odborné diskuze o otázce příčin neúspěchu venezuelské opozice ve snaze o tranzici nedemokratického k demokratickému režimu. Tato práce má mimo jiné za úkol rozšířit povědomí o jednání venezuelské opozice v českém akademickém prostředí. Část práce se zabývá teorií demokratizace a činností demokratické opozice. Tyto teorie se opírají o význačné autory v oboru, především o teorie S. Huntingtona, A. Przeworského, A. Stepana, V. Buslenka, V. Dvořákové, J. Kunce a M. Kubáta. Metodou práce je kvalitativní deskriptivní analýza, kdy je výzkum vystavěn na sledování výskytu teoretických předpokladů zmíněných autorů, které jsou aplikovány na konkrétním případě Venezuely. Studie se zabývá časovým obdobím od nástupu N. Madura do prezidentského úřadu roku 2013 až po rok 2021. Krátce je shrnuto i období za vlády Huga Cháveze od roku 1999 do jeho úmrtí roku 2013. Tyto časové období jsou rozděleny na tři etapy dle studie *Contesting Autocracy: Repression and Opposition Coordination in Venezuela* autorky M. Jiménez. V těchto etapách autorka ukazuje proměny venezuelského nedemokratického režimu, nastiňuje změnu stavu společnosti a činnost domácí institucionalizované opozice.

Klíčová slova: demokratizace, opozice, nedemokratický režim, tranzice, Venezuela, Nicolás Maduro, Juan Guaidó, Henrique Capriles

Abstract

Causes of failure of the Venezuelan opposition in its efforts to transition the undemocratic to a democratic regime.

The bachelor thesis is a contribution to the scientific discussion about the causes of failure of the Venezuelan opposition in its efforts to transition the undemocratic to a democratic regime. Among other things, this work aims to raise awareness of the actions of the Venezuelan opposition in the Czech academic environment. Part of the work deals with the theory of democratization and the activities of the democratic opposition. These theories are based on prominent authors in the field, especially the theories of S. Huntington, A. Przeworski, A. Stepan, V. Buslenko, V. Dvořáková, J. Kunc and M. Kubát. The method used in this work is a qualitative descriptive analysis, where the research is based on monitoring the occurrence of theoretical assumptions of the mentioned authors, which are applied to a specific case of Venezuela. The study deals with the period from N. Maduro's accession to the presidency in 2013 to 2021. The period of rule under Hugo Chávez from 1999 to his death in 2013 is also briefly summarized. These periods are divided into three stages according to the paper *Contesting Autocracy study: Repression and Opposition Coordination in Venezuela* by M. Jiménez. In these stages, the author shows the changes of the Venezuelan undemocratic regime, outlines the change in the state of society and the activities of the domestic institutionalized opposition.

Keywords: democratization, opposition, undemocratic regime, transition, Venezuela, Nicolás Maduro, Juan Guaidó, Henrique Capriles